

สตรีกับการเข้าสู่บทบาททางการเมือง

สตรีกับการเมือง

Simond de Beauvoir ผู้เขียนหนังสือ The Second Sex (1953) ได้กล่าวไว้ว่า "เราไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิง แต่เราถูกกระทำให้กลายเป็นผู้หญิง" คำกล่าวข้างต้นนี้ได้สะท้อนว่าความเป็นผู้หญิงนั้นไม่ได้ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ เช่นเดียวกับความเป็นชาย แน่นนอนที่สุดเมื่อไม่ได้เกิดจากการกำหนดโดยธรรมชาติแล้วย่อมต้องเกิดจากการกระทำทางสังคมเป็นแน่แท้ นั้นหมายความว่าความแตกต่างทางธรรมชาติบางประการระหว่างหญิง กับชายได้ถูกขยายใหญ่ขึ้นจนเกินความเป็นจริง โดยการกระทำทางสังคมของมนุษย์ ซึ่งการกระทำทางสังคมนี้เป็นผลมาจากการกำหนดบทบาท (role) และความคาดหวัง (expectation) ที่มีต่อสังคมของมนุษย์ทั้งชายและหญิง และการกำหนดบทบาทและความคาดหวังดังกล่าวอยู่ในฐานะที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศชายและหญิง จึงนำไปสู่ "ความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศ" โดยเพศชายอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าเพศหญิง และจากสถานะที่เหนือกว่าเพศหญิงดังกล่าวนี้เองทำให้ผู้ชายอยู่ในฐานะอภิสิทธิ์ชน เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ในทุก ๆ ด้านทั้ง เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองและส่งผลให้ผู้หญิงต้องกลายเป็นพลเมืองชั้นที่สองของสังคมไป

มีคำถามที่น่าสนใจคือ ความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศนี้ เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ยุคสมัยใดของมวลมนุษยชาติ และทำไมผู้ชายจึงดำรงตนอยู่ในฐานะแห่งความเหนือกว่าผู้หญิงไว้ได้อย่างต่อเนื่องนานมาจนถึงทุกวันนี้ Engels (1884) ได้อธิบายถึงความเป็นมาของความเหลื่อมล้ำทางเพศในมุมมองของนักสังคมนิยมโดยชี้ให้เห็นว่าเครื่องมือแห่งการกดขี่สตรีเพศก็คือ "ระบบครอบครัว" ซึ่งถูกสร้างขึ้นมาจากนโยบายทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชนชั้นปกครอง นอกจากนี้ การกดขี่ทางชนชั้นและการกดขี่ทางเพศนั้น เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ด้วยเหตุนี้ ในสายตาและวิธีคิดแบบสังคมนิยมมาร์กซิสต์ สตรีในโลกทุนนิยมจึงเป็นบุคคลผู้ได้รับการกดขี่ ทั้งทางชนชั้นและทางเพศ ในขณะที่ผู้ชายในสังคมทุนนิยม ได้รับการกดขี่ทางชนชั้นเท่านั้น

มีความเชื่อเก่า ๆ ที่ว่า สตรีได้ตกเป็นทาสของบุรุษมาตั้งแต่แรกเริ่มมีสังคมมนุษย์นั้น จนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 18 ได้มีปราชญ์ยุคหลังได้ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้ได้คัดค้าน และได้ยืนยันว่า ตั้งแต่มนุษย์ยังอยู่แบบคนป่า และในยุคที่เป็นอนารยชนตอนกลางนั้น สตรีคนป่าและสตรีอนารยชนเหล่านั้น ไม่เพียงแต่จะได้ดำรงฐานะที่เป็นอิสระเท่านั้น หากว่ายังได้รับความเคารพยกย่องอย่างสูงจากสหายบุรุษที่เป็นคนป่าและอนารยชนของเธอด้วย

นักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาค้นพบว่า ในยุคดึกดำบรรพ์หรือยุคคนป่า (savagery) รูปแบบของการสมรสเป็นไปในแบบการสมรสหมู่ (group marriage) หรือที่เรียกว่า ลัทธิที่ถือเอาผู้หญิงทั้งหมดเป็นภรรยาร่วมกัน (hetaerism) กล่าวคือผู้ชายทั้งหมดและผู้หญิงทั้งหมดในหมู่มนุษย์ที่รวมกันนั้น ต่างก็เป็นผัวเป็นเมียของกันและกันเสมอหน้ากันหมด พวกผู้ใหญ่ชายหญิงจึงต่างก็ถือว่าเด็ก ๆ ที่เกิดจากการสมรสของเขாத้งหลายล้วนเป็นลูกเต้าของเขารวมทุกคน ความริษยา หึงหวงเป็นอารมณ์ที่ได้คลี่คลายออกมาจากหมู่มนุษย์ในยุคหลังต่อมา ครอบครัวชั้นแรกของมนุษย์จึงเป็นแบบหลวม ๆ ที่นับเอาทุกคนในหมู่เป็นวงศ์วานสังคญาติกันหมด อย่างที่เรียกว่า ครอบครัวแบบสังคญาติ (cousanguine family) การสืบสายโลหิตถือมารดาเป็นหลักเพราะตัวแม่เท่านั้นที่จะทราบว่าเป็นบุตรเด็กทั้งหลายนั้น ใครคือเด็กที่ตนคลอดออกจากครรภ์ของตนเอง จนกระทั่งถึงยุคอนารยชน (barbarism) จึงเกิดความคลี่คลายในขั้นต่อมาของการสมรสหมู่ ก็คือ การสมรสคู่ (paring marriage) เนื่องจากได้มีกฎหมายห้ามการสมรสระหว่างเครือญาติ และกฎหมายนั้นได้ขยายตัวออกไปเรื่อยๆ กล่าวคือ ในระหว่างภรรยาจำนวนมากนั้น สามีได้ยกภรรยาคนหนึ่งไว้ในตำแหน่งภรรยาเอก และภรรยาก็ถือว่า เขาเป็นสามีเอกของนางในบรรดาสามีอีกหลายนายที่นางมีอยู่ การปฏิบัติเช่นนี้ บางก็ปฏิบัติเป็นระยะเวลายาวบางรายก็ปฏิบัติในระยะสั้น พันธะหลวมๆ อาจเลิกได้ง่ายจากทั้งสองฝ่ายบุตรที่เกิดจากการสมรสคู่ คงถือการสืบสายโลหิตจากมารดา เช่นดังแต่ก่อนเพราะลูกจะรู้จักแต่เพียงแม่เท่านั้น ลูกไม่สามารถทราบได้ว่าใครคือพ่อให้กำเนิดตน

การสมรสคู่หรือครอบครัวที่เกิดจากการสมรสคู่นั้น ยังมีฐานะไม่มั่นคงพอที่จะตั้งครอบครัวของตนให้เป็นอิสระ โดยแยกออกมาจากหมู่เหล่าของคนได้ เพราะยังไม่สามารถจะหาเลี้ยงตนเองอย่างอิสระได้ ฉะนั้น เมื่อเกิดการสมรสคู่

ขึ้นแล้วการสมรสแบบนั้น ก็มีได้หลายระเบียบครอบครัวแบบ communistic household หรือที่เรียกว่า "ครัวเรือนสหชีพ" ซึ่งมีมาแต่ดั้งเดิมให้สูญไป ครัวเรือนสหชีพประกอบด้วยคู่พ่อแม่หลายคู่ ซึ่งร่วมเผ่าพงศ์กัน รวมทั้งบุตรของคู่พ่อแม่เหล่านั้นทรัพย์สินทั้งหมดของครัวเรือนเป็นสมบัติร่วมกันของทุกคน การดูแลปกครองครัวเรือนอยู่ในมือของพวกผู้หญิงเพราะการทำงานของพวกผู้หญิงมีลักษณะเป็น public function ในขณะที่พวกผู้ชายมีหน้าที่ออกไปหาอาหารจนกระทั่งถึงตอนปลายสมัยกลางของยุคอารยชน การเปลี่ยนแปลงลักษณะครัวเรือนแบบสหชีพได้เกิดขึ้นเมื่อเกิดครอบครัวแบบ patriarchal family และเปลี่ยนแปลงหนักขึ้นเมื่อมาถึงยุคของครอบครัวแบบ monogamian family ซึ่งเป็นรูปแบบการสมรสชนิดพ่อแม่เดี่ยวเดี่ยว (กุหลาบ สายประดิษฐ์, 2519:1-53)

จากการคลี่คลายทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า

1. ระเบียบครัวเรือนแบบสหชีพหรือครอบครัวแบบสหชีพนั้น หมายถึงการยอมรับนับถือว่า สตรีมีอำนาจสูงสุดในครอบครัว เช่นเดียวกับกับการยอมรับนับถือการสืบสายโลหิตของเด็ก โดยอาศัยหลักฐานที่แน่นอนจากทางมารดาผู้ให้กำเนิดแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น ข้อนี้นับว่าเป็นการเชิดชูฐานะของสตรีหรือของมารดาไว้ด้วยความยกย่องอย่างสูง

2. สิทธิทางมารดา (mother-right) เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นก่อนสิทธิทางบิดา (father-right)

3. ความริษยาชิงหวง ได้คลี่คลายเจริญขึ้นในหมู่มนุษย์ภายหลัง

4. ระบบพ่อแม่เดี่ยวเดี่ยวถึงแม้จะเกิดขึ้นในยุคอารยชนแล้ว แต่ผู้ชายในหลายสังคม ยังยึดถือลัทธิการมีภรรยาหลายคน (hetaerism) ซึ่งเป็นร่องรอยของรูปแบบการสมรสของมนุษย์ยุคดึกดำบรรพ์อยู่เพียงเพื่อเพศชายได้ประโยชน์เพียงฝ่ายเดียว เพราะภายใต้การสมรสแบบพ่อแม่เดี่ยวเดี่ยว เป็นการสมรสที่สตรีต้องผูกมัดตนเองแต่ฝ่ายเดียว กล่าวคือ สังคมในยุคอารยชนเช่น ยุคศักดินาหรือปัจจุบันก็ตาม ยังคงเปิดโอกาสให้ผู้ชายได้สมรสกับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาของตนหรือมีภรรยามากกว่า 1 คนได้ ในขณะที่ระเบียบทางสังคมจะบัญญัติให้ผู้กระทำเช่นเดียวกัน จุดนี้สะท้อนให้เห็นถึงโฉมหน้าของอารยธรรมที่สร้างความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศให้แก่สตรี นั้นหมายความว่า ความเหนือกว่าของชายนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำของพวกผู้ชายในยุคอารยธรรม โดยที่พวกผู้ชายได้ปฏิบัติเปลี่ยน

แปลงครั้งสำคัญ โดยเลิกจ้างสิทธิทางมารดา และได้ก่อตั้งสิทธิทางบิดา เพราะฝ่ายชายคือผู้ครอบครองโภคทรัพย์การปฏิวัติอันนี้ นับเป็นความปราชัยอย่างย่อยยับของสตรีเพศต่อบุรุษ ทำให้ฐานะของสตรีเพศในสังคมเปลี่ยนแปลงไปอีกทั้งการที่เกิกระบบผิวเดียว เมียเดียว เป็นการผูกมัดสตรีแต่เพียงฝ่ายเดียวให้จงรักภักดีต่อสามีเท่านั้น

จากเหตุผลที่ขี้ดั่งกล่าว คงพอจะตอบคำถามที่ว่า ความเหนือกว่าของชายกับความเหนือกว่าของหญิง อันไหนเกิดขึ้นก่อนกัน และเกิดขึ้นได้อย่างไรส่วนสาเหตุที่ทำให้ชายยังคงรักษารูปร่างความเหนือกว่าของตนในสังคมได้อย่างสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ เป็นผลเนื่องมาจากวิวัฒนาการของประวัติศาสตร์นั่นเอง กล่าวคือ ครั้นโลกมีวิวัฒนาการมาจนถึงสมัยศักดินา มีการปกครองโดยกษัตริย์และขุนนางก็มักมีการสู้รบทำสงครามกันอยู่เนืองๆ เพื่อแผ่อำนาจ ชายจะเป็นพลังในการทำสงครามมากกว่าหญิงในยามปกติโดยทั่วไปอยู่ในบ้านเลี้ยงลูกต่อมาถึงสมัยบุกเบิกแสวงหาดินแดนในโลกใหม่ ชายเท่านั้นที่เป็นฝ่ายได้รับการศึกษาให้มีความรู้ และถูกฝึกอบรมให้มีความชำนาญ เห็นได้จากชายที่กลายเป็นนักเดินเรือ นักสำรวจดินแดนใหม่ นักบุกเบิก ฯลฯ หลังสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรม เครื่องจักรเริ่มมีบทบาทแทนที่แรงคน ในระยะเริ่มต้น ผู้ชายอีกนั้นแหละที่ถูกฝึกฝนถ่ายทอดความรู้ทักษะความชำนาญ และความถนัดในการใช้เครื่องจักร และแม้แต่ทักษะในการเป็นผู้บริหารองค์การ หรือผู้ปกครองชุมชน

ด้วยเหตุที่สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย และเปิดโอกาสให้เพศชายได้มีบทบาทในการสร้างสรรค์ผลงานมากกว่าเพศหญิง จึงเท่ากับว่าสังคมให้ความสำคัญไปในตัวว่า ชายเป็นเพศที่มีความเหนือกว่าสตรีโดยอัตโนมัติ เพราะสังคมมองว่าสตรีเป็นเพียงผู้ที่ทำงานเบา ๆ อยู่ที่บ้าน ไม่ต้องออกไปเสี่ยงภัยหาเลี้ยงครอบครัวแต่อย่างใด

ด้วยเหตุนี้ สังคมในลักษณะนี้ จึงกลายเป็นสังคมของเพศชาย เพราะอำนาจในการตัดสินใจและกำหนดตกลงใจอยู่ที่เพศชาย กอปรกับสังคมที่ไม่เปิดโอกาสอย่างเต็มที่ให้ผู้หญิงได้สร้างสรรค์ผลงานให้ทัดเทียมฝ่ายชาย จึงทำให้หญิงกลายเป็นผู้ที่มิบทบาทเป็นรองต่อชาย ชายจึงสามารถสร้างกฎเกณฑ์ จารีต ประเพณี

วัฒนธรรม หรือวิถีการดำเนินชีวิต ให้เป็นประโยชน์ต่อพวกของตนมากที่สุด จนทำให้เกิดเป็นทัศนคติหรืออคติทางสังคม ในรูปของค่านิยม บทสถาน และกฎศีลธรรมต่าง ๆ ฯลฯ สืบเนื่องกันตลอดมาว่า หญิงจะต้องเป็นรองชาย ทั้งๆ ที่จริงแล้วในปัจจุบันนี้ ก็ยัง ไม่มีเหตุผลที่พิสูจน์ในแง่วิทยาศาสตร์ได้เลยว่า "เหตุใดหญิงจึงต้องไม่เสมอภาคกับชาย"

Millett (1969:23-25) ได้ค้นคว้าทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก เรื่อง "Sexual Politics" เมื่อปี พ.ศ. 2512 และได้ข้อสรุปยืนยันออกมาว่า "เพศเป็นปัจจัยกำหนดสถานภาพที่มีนัยสำคัญทางการเมือง ซึ่งมักจะถูกมองข้ามไป กล่าวคือ เป็นความสัมพันธ์และการจัดระบบระเบียบทางสังคมที่แสดงถึงโครงสร้างอำนาจ ซึ่งคนกลุ่มหนึ่งถูกควบคุมโดยคนอีกกลุ่มหนึ่ง นับตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน ดูเหมือนเป็นเรื่องบังเอิญที่เกือบทุกสังคมในโลก เป็นสังคมที่มีชายเป็นใหญ่ (patriarchy) สภาพเช่นนี้จะต้องขจัดให้หมดสิ้น หญิงจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมชาย ในทุกด้านรวมทั้งด้านการแสดงออกซึ่งอารมณ์และความปรารถนาอันเกิดจากร่างกายของตนเอง ซึ่งมีใช้สิทธิขาดของชาย

การเรียกร้องความเสมอภาคระหว่างหญิงกับชาย มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับการที่สตรีจะสามารถแสดงบทบาททางการเมืองของตนได้หรือไม่ ถ้าได้แต่ไหน การเรียกร้องจึงเกิดขึ้นเป็นขบวนการ (movement) ในประเทศต่าง ๆ นอกจากจะเกิดความคิดของสตรีและกลุ่มสตรีอย่างไม่เป็นทางการแล้ว ผู้ชายก็ถือว่ามีส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนสตรีให้บรรลุข้อเรียกร้องด้วย เห็นได้จากตัวอย่างเช่น งานเขียนของนักเขียนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การสหประชาชาติก็ได้เพิกเฉยในเรื่อง "การเรียกร้องให้หญิงมีโอกาสได้เท่ากับชาย" กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2518 ที่ผ่านมา สหประชาชาติได้กำหนดให้เป็น "ปีสตรีสากล" และยังสามารถกำหนดให้ พ.ศ. 2518-2527 เป็น "ทศวรรษสตรี" ซึ่งได้มีการจัดกิจกรรมสัมมนาในระดับโลกว่าด้วยบทบาทของสตรีอย่างกว้างขวาง และย้ำเน้นถึงการดำเนินงานของนานาชาติให้เป็นจริงเป็นจังไปตาม "คำประกาศว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี" (Declaration on the Elimination of Discrimination Against Women) ซึ่งมีใจความสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

"มนุษย์ทุกคนถือกำเนิดมาจากฐานะเท่าเทียมกันหมด ดังนั้น จึงมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการอันหนึ่งอันใดโดยปราศจากการกีดกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเพศ ด้วยเหตุนี้ จึงถือว่าการปฏิเสธสิทธิสตรีเท่าเทียมกันในเพศหญิงหรือการเลือกปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใด เป็นการกระทำที่ขัดต่อมนุษยธรรมมาตรฐานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย ประเพณี กฎเกณฑ์ หรือการประเพณีปฏิบัติใด ๆ ที่มีลักษณะเป็นการกีดกันมิให้สตรีได้รับความเสมอภาค จะต้องขจัดให้สิ้นไป หญิงในทุกสังคมจะต้องมีสิทธิลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง มีสิทธิที่จะมีตำแหน่งงานในแขนง มีสิทธิที่จะถือสัญชาติของตนเองต่อไป แม้จะสมรสกับคนต่างชาติ มีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ ยิ่งที่ชายมีสิทธิ นอกจากนี้ หลังจากการสมรส หญิงจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมชายในกิจการต่าง ๆ ที่ได้กระทำในระหว่างนั้น ตลอดจนมีสิทธิในการเพิกถอนการสมรสได้เท่าเทียมกับชาย เป็นต้น

ปัญหาที่สตรีกำลังประสบอยู่ดังกล่าวข้างต้น เกิดจากการสั่งสมมาอย่างยาวนานและสัมพันธ์กันแบบลูกโซ่ ฉะนั้นการที่จะแก้ไขปัญหานั้นมิใช่ใครคนใดคนหนึ่งจะสามารถกระทำได้ หากแต่จะต้องดำเนินการแก้ไขเป็นกระบวนการ (process) และโดยความร่วมมือของทุกคน คือต้องพิจารณาตั้งแต่ต้นเหตุแห่งปัญหาดังกล่าวจะสำเร็จลุล่วงได้ ซึ่งจะต้องใช้วิธีการในการดำเนินการแก้ไขโดยอาศัย "กระบวนการทางการเมือง" ในการกำหนดนโยบาย เพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ที่กำลังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

ปัจจุบันสตรีในประเทศต่างๆ แสดงความตื่นตัวในเรื่องบทบาทของสตรีเองในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการบริหาร ฯลฯ ความตื่นตัวในเรื่องนี้แบ่งได้หลายระดับ เริ่มตั้งแต่การเรียกร้องขอความยุติธรรมให้แก่สตรีในด้านต่าง ๆ ที่เหลื่อมล้ำต่ำกว่าบุรุษ ตลอดจนถึงขบวนการที่ดำเนินกิจกรรมอย่างรุนแรงในลักษณะต้องการที่จะปลดแอกสตรีให้พ้นจากบทบาทพื้นฐาน ซึ่งมีมาแต่ดั้งเดิมให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีความเสมอภาคกับชาย จนถึงจุดที่สตรีต้องการความเป็นอิสระอย่างเด็ดขาด คือความสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาชาย ความคิดเช่นนี้เกิดจากความรู้สึกที่ฝ่ายสตรีทั่วๆ ไป ได้สั่งสมไว้ในใจมานานหลายชั่วคนแล้ว สตรีเห็นว่าตนมี

ความไม่เท่าเทียมกับชายในด้านต่างๆ เช่น ต้องอยู่กับบ้านเลี้ยงลูก ดูแลบ้านเรือน ประกอบอาหาร คอยปรนนิบัติสมาชิกในครอบครัว และไม่มีอำนาจตัดสินใจในปัญหาสำคัญของครอบครัว ครั้นจะออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน สตรีก็มักจะได้เงินเดือนค่าตอบแทนน้อย ได้ตำแหน่งต่ำ ไม่มีเกียรติเท่ากับชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโอกาสที่จะก้าวหน้าหรือประสบความสำเร็จในงานอาชีพก็มีน้อยกว่าชาย ทั้งๆที่หญิงบางคนได้แสดงออกมาอย่างประจักษ์แล้วว่า เธอมีความสามารถไม่ด้อยกว่าชายอีกหลายคนด้วยซ้ำไป

สตรีกับการเมืองไทย

ในกรณีของสังคมไทย เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมือง ทศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของเราตั้งแต่สมัยโบราณกระทั่งปัจจุบันนี้ ไม่สนับสนุนหรือเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองหรือมีบทบาทในทางการเมือง หากแต่ภาระหน้าที่ดังกล่าวจะตกเป็นของบุรุษ ดังนั้นสตรีไทยจึงไม่มีบทบาทโดยตรงเลยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ทางการเมืองการปกครองจึงทำให้สตรีไทยขาดประสบการณ์ทางการเมืองในฐานะผู้กระทำการทางการเมือง เพราะคิดว่าบทบาทหน้าที่ดังกล่าวเป็นของบุรุษเท่านั้น ส่วนบทบาทหน้าที่ของตนได้ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน เคียงคู่กันมาพร้อมกับชาติและสังคมไทย กระทั่งกลายเป็นวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติของสตรีไทย ๆ เมื่อเป็นไปเช่นนี้ ย่อมทำให้สตรีไทยซึ่งมีฐานะเป็นพลเมืองของประเทศเท่าเทียมบุรุษ กลายเป็นมนุษย์ที่ขาดความสนใจที่จะติดตามสารทางการเมือง ข้อยกเว้นบางกรณีเช่น สมเด็จพระสุริเยศยาลัยพระองค์เป็นชายเข้าร่วมรบปกป้องพระสวามี หรือท้าวสุรนารี ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ได้รับความไว้วางใจจากศัตรูนั้น มิได้เป็นอุทธานุภาพของการที่สตรีไทยเข้ามามีบทบาททางการเมือง แต่เป็นตัวอย่างของความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของสตรีไทย ในฐานะวีรสตรีที่เต็มใจแลกหรือเสียสละชีวิตของตนเพื่อป้องกันประเทศ ยามมีภัยคับขันมากกว่า เท่าที่ได้มีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ ดูเหมือนว่า สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 5 จะเป็นสตรีไทยที่มีความสำนึกทางการเมือง และบทบาทในด้านนี้มากกว่าผู้อื่น เช่น พระราชกรณีกิจในโอกาสที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เพื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรป อย่างไรก็ตาม สตรีที่ถูกกล่าวมาข้างต้น

ดังกล่าว ล้วนเป็นสตรีชั้นนำในยุคนั้น ๆ แห่งประวัติศาสตร์ ส่วนสตรีในฐานะประชาชนหรือมวลสตรีไทยทั้งหลาย ก็ยังคงรักษาสถาณภาพ "แม่ศรีเรือน" และบทบาท "ข้างเท้าหลัง" หรือ "ผู้ตาม" มาโดยตลอดในประวัติศาสตร์

จนกระทั่งถึงในปี พ.ศ. 2475 การที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญฉบับแรกซึ่งประกาศใช้ในวันที่ 10 ธันวาคม 2475 และกฎหมายเลือกตั้งฉบับแรก ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2475 นั้น มีผลทำให้ชายและหญิงมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกันทางนิตินัย โดยมีสิทธิเลือกตั้งและรับสมัครเลือกตั้งได้ทั้งชายและหญิง นับว่าเป็นมรดกที่ทันสมัยมากในสมัยนั้น ทั้งนี้เพราะหลายประเทศยังมิได้ให้สิทธิเลือกตั้งแก่สตรี และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ถึงแม้จะกล่าวกันว่า สตรีส่วนมากยังขาดความสนใจในเรื่องการเมืองเท่าที่ควร แต่ก็ได้มีสตรีเข้าสมัครเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นเป็นลำดับโดยเริ่มมีผู้สมัครเป็นเพศหญิงมาตั้งแต่การเลือกตั้งเพิ่มเติม 19 จังหวัดเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2492 มีสตรีไทยคนแรกลงรับสมัครเลือกตั้ง และได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร 1 คน คือ นางอรพิน ไชยกาล ผู้แทนราษฎรจากจังหวัดอุบลราชธานี จากจำนวนสตรีที่ลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 3 คน จนกระทั่งถึงการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ปรากฏตัวเลขการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จำแนกตามเพศ จากปีการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2491-2531

วัน เดือน ปี เลือกตั้งทั่วไป	รวม	ส.ส.ทั่วประเทศ (คน)			
		หญิง		ชาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
29 ม.ค. 2491	99	-	0.0	99	100.0
26 ก.พ. 2494	123	4	3.3	119	96.7
26 ก.พ. 2500	160	1	0.6	159	99.4
15 ธ.ค. 2500	160	4	2.5	156	97.5
10 ก.พ. 2512	219	5	2.3	214	97.7
26 ม.ค. 2518	269	3	1.1	266	98.9
05 เม.ย. 2519	279	7	2.5	272	97.5
22 เม.ย. 2522	301	9	3.0	292	97.0
18 เม.ย. 2526	324	13	4.0	311	96.0
27 ก.ค. 2529	347	12	3.5	335	96.5
24 ก.ค. 2531	357	10	2.8	347	97.2

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จากตารางข้างต้นดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสตรีค่อย ๆ มีความตื่นตัวที่จะเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองในฐานะผู้กระทำการ คือ อยากร่วมมีบทบาททางการเมืองมากขึ้นทุกที ๆ ตามลำดับ ซึ่งสมัยก่อนถือว่าเป็นเรื่องเฉพาะผู้ชายเท่านั้น มวลสตรีไทยในอดีตจึงเป็นผู้ถูกกระทำทางการเมือง เพราะผู้กระทำหรือมีบทบาทกำหนดทิศทางการเมืองคือบุรุษเพศ

จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 นั้น ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นการเพิ่มบทบาทและสถานภาพทางการเมืองของสตรีไทยอย่างเอนกอนันต์ ทั้งนี้เพราะสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปรากฏให้เห็นแล้วว่า มีจำนวนนักการเมืองสตรี และสตรีผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองน้อยมากอุปสรรคยิ่งใหญ่ในเรื่องนี้ มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมดั้งเดิม ที่สังคมไทยเป็นอยู่คือ "partriarchal society" ซึ่งยกย่องให้ชายเป็นใหญ่ตั้งนั้น เมื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาเป็นประชาธิปไตย บทบาทและสถานภาพทางสังคมวัฒนธรรม และการเมืองของสตรี จึงถูกยกย่องขึ้นสูงกว่าการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เนื่องจากว่าการปกครองในระบบประชาธิปไตยได้ให้ความสำคัญต่อหลักของความเสมอภาค ไม่ว่าจะ เป็นความเสมอภาคและสิทธิที่เท่าเทียมกันระหว่างเพศอย่างไรก็ตามแม้ว่าบทบัญญัติทางกฎหมายจะเปิดกว้างด้านโอกาสที่เท่าเทียมกันให้แก่สตรีแต่วัฒนธรรมของไทยทั้งทางสังคมและการเมือง ในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก็ยังมีได้มีการพัฒนาให้ก้าวหน้าเท่าที่ควร และยังคงยึดติดอยู่กับอุดมการณ์บุรุษนิยมและลัทธิเหยียดเพศ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดของลัทธิอำนาจนิยมตั้งแต่ครั้งในอดีต (กนลา สุขพานิช-ขันทปราบ; 2529:179)

หลังจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลครั้งใหญ่ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งกลุ่มหรือขบวนการนิสิตนักศึกษาทั้งชายและหญิงต่างมีบทบาทสำคัญ ได้มีพระบรมราชโองการตั้งสมัชชาแห่งชาติขึ้น ประกอบด้วยสมาชิกทั้งหมด 2,347 คน ในจำนวนนี้มีสมาชิกที่เป็นสตรี 128 คน เมื่อสมาชิกสมัชชาทั้งหมดต่างลงคะแนนเลือกระหว่างกัน เพื่อคัดเลือกได้จำนวน 229 คน เพื่อเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาตินั้นปรากฏว่ามีสตรีได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ 16 คนด้วยกัน

ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 ในยุคสมัยแห่งความตื่นตัวทางการเมืองของคนไทยทุกเพศ ทุกวัย ทุกชั้น ทุกอาชีพ ปรากฏว่ามีพรรคการเมืองต่าง ๆ ส่งผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งถึง 42 พรรค ในจำนวนนี้มีสตรีเป็นหัวหน้าพรรคอยู่ 2 พรรค ได้แก่

1. พรรคเกษตรกร มีนางอภิรดี บริบูรณ์ เป็นหัวหน้า
2. พรรคแผ่นดินไทย มีนางสุนิรัตน์ เตลาน เป็นหัวหน้า

รวมทั้งเกือบทุกพรรคในขณะนั้น ต่างมีสมาชิกที่เป็นสตรีรวมอยู่ด้วยเป็นจำนวนไม่น้อย พรรคการเมืองต่าง ๆ เหล่านี้ ได้ส่งสตรีลงรับสมัครเลือกตั้งรวมทั้งหมด 69 คน และได้รับเลือกตั้ง 3 คน คิดเป็นประมาณร้อยละ 4 ของจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งสตรีทั้งหมด ส่วนในด้านวุฒิสมาชิกสตรี เนื่องจากรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้บังคับในขณะนั้นคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 ได้กำหนดให้มี 2 สภา โดยวุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 100 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงเลือกและแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิสมาชิกในสาขาต่าง ๆ ขณะนั้นได้มีสตรีผู้ทรงคุณวุฒิต่างสาขากันได้รับเลือกตั้งเป็นวุฒิสมาชิกทั้งสิ้น 8 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 8 ของจำนวนวุฒิสมาชิกทั้งหมด

ต่อมาในสมัยการปกครองภายใต้คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ได้มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2519 มีจำนวนทั้งสิ้น 340 คน ในจำนวนนี้ปรากฏว่า เป็นสตรีถึง 18 คนและที่เป็นปรากฏการณ์ครั้งยิ่งใหญ่ ที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย และเป็นเรื่องที่สตรีไทยได้พยายามเรียกร้องมาเป็นเวลานานหนักหนา แต่ก็เพิ่งประสบความสำเร็จในครั้งรัฐบาลชุดปฏิรูปการปกครองแผ่นดินนี้เอง ก็คือการที่มีสตรีได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีร่วมในชุดรัฐบาลชุดนี้ถึง 2 คน ได้แก่

1. คุณหญิงเลอศักดิ์ สมบัติศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
2. นางวิมลศิริ ชำนาญเวช รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย

จนกระทั่งถึง สภาผู้แทนราษฎรช่วงวาระ 18 เมษายน 2526-1 พฤษภาคม 2529 มีสมาชิกสภาทั้งหมด 324 คน เป็นสมาชิกสภาที่เป็นสตรี 13 คน และสภาผู้แทนราษฎรช่วงวาระ 27 กรกฎาคม 2529 - 29 เมษายน 2531 มี

สมาชิกสภาทั้งสิ้น 347 คน เป็นสมาชิกสภาที่เป็นสตรี 12 คน และในสมัยปัจจุบัน ซึ่งเป็นกรณีมีการวิจัยในครั้งนี้ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 จำนวนทั้งสิ้น 347 คน ปรากฏว่าเป็นส.ส.สตรี 10คน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นหากจะพิจารณาในแง่ภูมิหลังของสตรีที่มีบทบาททางการเมืองระดับประเทศแล้ว จะพบว่า แต่ละท่านล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสตรีชั้นนำของไทย หรือที่เรียกว่า "สตรีในชนชั้นนำ" กล่าวคือเป็นผู้ที่มีพื้นฐานภูมิความรู้ความสามารถ ได้รับโอกาสทางสังคม เศรษฐกิจการเมืองสูงกว่ามวลสตรีโดยทั่วไป และในหมู่สตรีชนชั้นนำเหล่านี้เอง ต่างก็เชื่อมั่นในความคิดที่ว่าอนาคตสตรีไทยจะสามารถดำรง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของไทยได้เป็นอย่างดีและจะความสามารถปกครองประเทศหรือบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่แพ้บุรุษเลย เพียงแต่ขอให้สตรีได้มีโอกาสพิสูจน์ความสามารถของตนเท่านั้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นการสะท้อนภาพของสตรีซึ่งมีบทบาททางการเมืองในระดับชาติ อันเป็นการแสดงให้เห็นบทบาทและความสามารถของสตรี ซึ่งนับวันมีแต่จะเพิ่มมากขึ้น และเป็นที่ยอมรับของสังคมส่วนรวมขึ้น แต่ที่กล่าวมาทั้งหมดไม่ได้หมายความว่า สตรีไทยมีความตื่นตัวทางการเมืองอย่างเพียงพอ จนถึงระดับที่สตรีไทยกลุ่มต่างๆ พอใจในสถานภาพและบทบาททางการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงแนวโน้มที่จะดำเนินไปในอนาคตด้วย ทั้งนี้เพราะสตรีที่ได้รับการให้เกียรติยกย่องจากสังคมไทยในปัจจุบัน ยังคงมีจำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ ในลักษณะเป็นรายบุคคล ซึ่ง จีระนันท์ พิตรปรีชา (2518:18) ได้สรุปภูมิหลังทางการเมืองของสตรีในชนชั้นนำของไทยไว้ในหนังสือ "โลกที่สี่" ดังนี้

1. สตรีในประวัติศาสตร์ไทย ที่รับทั้จับศึกได้เพียงสองสามท่าน ซึ่งมักถูกนำมาอ้างอิงเป็นตัวแทนสตรีไทยทั้งหมดในอดีต จะมีใครตั้งคำถามในเชิงสงสัยหรือไม่ว่า ทำไมความสามารถของผู้หญิงจึงขาดวิวัฒนาการในทางต่อเนื่อง
2. เป็นสตรีสาวสวย ชื่อเสียงดี คล่องสังคม ซึ่งมักเป็นคนร่ำรวยในวงสังคมชั้นสูง
3. เป็นสตรีสูงอายุ มียศตำแหน่งเพราะสามี หรือเพราะทำงานสังคมสงเคราะห์จนปรากฏเป็นข่าวบ่อย ๆ

4. สตรีที่อาศัยพื้นฐานทางการศึกษา หรือความสามารถเฉพาะตัวสร้างผลงานขึ้นด้วยตนเอง เช่น นักกฎหมาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อธิบดี จนถึงศิลปินบางท่าน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการยอมรับในความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีเป็นเรื่องจำเป็นมาก เพราะความเสมอภาคนั้นจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ยกมากล่าวในเบื้องต้นได้ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะการยอมรับและเปิดโอกาสให้สตรีได้เข้ามาแสดงบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ทำให้ทั้งบุรุษและสตรีได้โอกาสร่วมมือกันในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติทั้งชายและหญิง

สตรีกับการเข้าสู่บทบาททางการเมือง

1. แรงจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมือง

การเปลี่ยนแปลงเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมเป็นอย่างมาก ความสำคัญแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ทำให้ประชาชนไทยทั้งบุรุษและสตรี มีโอกาสได้เปิดหูเปิดตากว้างขวางขึ้น กล่าวคือ มีโอกาสได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น จึงก่อให้เกิดการพัฒนาด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ รวมทั้ง ความตื่นตัวในสิทธิและหน้าที่ต่างๆของตน แต่ก็ยังเป็นเพียงคนกลุ่มน้อยเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดความตื่นตัวของประชาชนอย่างกว้างขวาง คือ เหตุการณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยครั้งสำคัญ กล่าวคือ ประชาชนเริ่มมีความตื่นตัวทางการเมือง มีการแสดงออกทางการเมือง การเรียกร้องและประท้วงต่างๆ ความสนใจของคนที่มาฟังการอภิปรายต่างๆได้ชี้ให้เห็นลักษณะพลวัตของการเมืองไทย (ลิขิต อีร์เวคิน:2530:325) นั้นหมายความว่า ประชาชน นิสิตนักศึกษาและผู้ใช้แรงงานต่างๆ เริ่มมีความตื่นตัวในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งสมัยก่อนเรื่องดังกล่าวประชาชนมักคิดกันว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน หากแต่เป็นเรื่องของผู้ปกครอง

แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไทยมิใช่กระทำกันได้ง่ายๆ อย่างที่คิด หรือเหมือนกับประเทศตะวันตกทั้งนี้ เพราะมีปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในการเมืองไทย คือ สภาพการณ์ที่คนเพียงจำนวนน้อย หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า "ชนชั้นนำทางการเมือง" (political elite) เข้าไปมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดนโยบายในการกระจาย หรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมให้แก่คนส่วนใหญ่ทั้งสังคม ดังนั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะถูกกำหนดและชี้แนวทาง โดย ผู้นำและชนชั้นนำทางการเมืองทั้งสิ้น (อนุสรณ์ ลีหมณี : 2521: 4) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสตรีซึ่งกล่าวได้ เป็นพลเมืองชั้นสอง หรือชนกลุ่มน้อยของสังคมยิ่งมีโอกาสน้อยมาในการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง ดังนั้นจึงเกิดคำถามว่า สตรีที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง และได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นมีแรงจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองอย่างไรบ้าง

ศรีสกุล เตชะไพฑูลย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าวถึงมูลเหตุจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองโดยการลงสมัครรับเลือกตั้ง ดังนี้

"สนใจการเมืองมาตั้งแต่สมัยเป็นนิสิตเรียนนิติศาสตร์ เพื่อนเขาสนใจกันเยอะเราไม่ถึงกับเป็นแนวหน้าประเภทการเมืองชั้นสมอง แต่ก็ติดตามข่าวสารพอสมควรกระทั่งพี่ชาย (คุณนิพนธ์ พร้อมพันธุ์) และสามี (คุณพรเทพ เตชะไพฑูลย์) ลงสมัครรับเลือกตั้งเมื่อปี 2529 ทำให้มีโอกาสเข้ามาเห็นงานการเมืองเขาทำยังไง ทำให้มองเห็นช่องทางและโอกาสที่จะได้มาทำงานการเมือง เพราะคิดว่าเป็นงานที่เราน่าจะทำได้ต่อนั้น หลังจากที่คลอเคลียเสร็จแล้ว คือไม่คิดที่จะมีลูกอีกแล้วก็มาศึกษาว่าเราน่าจะทำงานอะไรดี มองดูแล้วอยากจะทำงานการเมืองมากที่สุดเพราะมันมีความภูมิใจรู้สึกว่าเป็นประชาชนที่เราไปพบนั้น เราได้ทำงานช่วยเขาจริงๆ ปัญหาต่างๆของเขา ถ้าไม่มีตัวเชื่อมโยงเราซึ่งเป็นผู้แทนเอาปัญหาต่างๆของเขาไปแก้ไขมันไม่มีทางเลย อย่างทุกวันนี้ประชาชนเขาขาดน้ำขาดไฟ เขาก็จะไม่กล้าเข้าหาข้าราชการเพราะเขากลัวหรือเพราะอะไรก็แล้วแต่คนที่เป็นผู้แทนซึ่งมักจะไปเยี่ยมชาวบ้านอยู่แล้วก็จะรับปัญหาของชาวบ้านมา ซึ่งจะเป็นการช่วยแก้ไขปัญหา

ในชีวิตของเขาได้เยอะ ก็เลยมองว่ามันน่าภูมิใจที่อยากจะทำ แล้วอีกอย่างหนึ่งตัวเองมีพื้นฐานคือแม่เป็นคนโคราช เราารู้สึกว่าชาวบ้านให้การต้อนรับเราดีถึงแม้จะเป็นผู้หญิง เขาก็ชอบมีความรู้สึกว่าเป็นลูกเป็นหลานให้ความภูมิใจ น่าจะเป็นงานที่เราชอบมากกว่างานอื่นๆ เพราะทำให้มีความรู้สึกที่ตัวเรานั้นมีคุณค่า" (สัมภาษณ์คุณศรีสกุล เตชะ-ไพบูลย์ เมื่อวันที่ 21 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2534)"

คำอธิบายของ ศรีสกุล เตชะไพบูลย์ ได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองว่า เพราะมีความชอบมากกว่างานอื่นๆ ซึ่งความชอบหรือความสนใจทางการเมืองของศรีสกุล เตชะไพบูลย์ นั้นเกิดจากการที่ได้ติดตามข่าวสารสถานการณ์บ้านเมืองตั้งแต่สมัยเป็นนักศึกษาและประสบการณ์ที่ได้จากการที่พี่ชายและสามีลงสมัครรับเลือกตั้ง จึงทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้ว่างานการเมืองนั้นเป็นอย่างไร ดังนั้นเมื่อมีโอกาสจึงได้ตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะของศรีสกุล เตชะไพบูลย์ มีความสอดคล้องกับที่ชนะของพูนสุข โลหะโชติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดน่านซึ่งได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมือง ดังนี้

"สำหรับจุดมุ่งหมายในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองนั้นประเด็นแรกต้องพูดถึงที่มาก่อนว่าทำไมถึงสนใจการเมืองก็เพราะว่าเราอยู่ในแวดวงการเมืองมาตั้งแต่เด็กๆ คุณพ่อ (คุณสมชาย โลหะโชติ อดีต ส.ส. จังหวัดน่าน) เป็นผู้แทนมาตั้งแต่ปี 2512 เพราะฉะนั้นการเมืองไม่ใช่เรื่องแปลกสำหรับครอบครัวเรา เห็นผู้ใหญ่ทำงานก็เกิดแรงบันดาลใจว่าในเมื่อเราเรียนจบมาแล้วก็อยากอาสาอยากทำงานในหน้าที่นี้บ้าง" (สัมภาษณ์ พูนสุข โลหะโชติ เมื่อวันที่ 21 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2534)

การเข้าสู่บทบาททางการเมืองของทั้งสองท่านดังกล่าวข้างต้นได้รับอิทธิพลมาจากบุคคลในครอบครัว ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองมาก่อนในประเด็นนี้ตรงกับกรณีของ พวงเล็ก บุญเชียง คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ และ ศิริพันธ์ จุริมาศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพะเยา, นครศรีธรรมราช และ ศรีสะเกษ

ตามลำดับ ดังเช่นคำสัมภาษณ์ของ ศิริพันธ์ จูรีมาศ ซึ่งได้กล่าวถึงประเด็นนี้อย่างชัดเจน คือ

"คุณลุงเป็น ส.ส. และพ่อเป็นนักการเมืองท้องถิ่นเมื่อพี่ชายลูกของคุณลุงเสียไม่มีการสืบทอดเราก็เลยเบนมาทางสังคม (จากเดิมเรียนจบปริญญาตรีทางบัญชี) คือรู้ว่าต้องลงผู้แทนฯ ก็ทำปริญญาโทต่อที่มหิดลก็เลยมาช่วยลุงตลอด ตอนแรกจะลงตั้งแต่ช่วงลุงเสียแต่ทางพรรคกิจสังคมเขาขอส่ง (บุคคลอื่น) ลงแทนก่อน" (สัมภาษณ์คุณศิริพันธ์ จูรีมาศ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2534)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีดังกล่าวข้างต้นมีภูมิลำเนาทางครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการเมืองมาก่อน จึงมีแรงจูงใจในการเข้าบทบาทการเมืองโดยการลงสมัครรับเลือกตั้งในฐานะทายาททางการเมือง แต่ยังมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งมีได้มีภูมิลำเนาทางครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการเมืองมาก่อน จึงทำให้เกิดข้อสงสัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมิได้เป็นทายาททางการเมืองหรือมีภูมิลำเนาทางครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการเมืองมีแรงจูงใจในการเข้าสู่บทบาทการเมืองอย่างไร ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ได้ให้เหตุผลในการตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

"ก่อนหน้าที่จะสมัครส.ส. ได้ติดตามการเมืองมาตลอดโดยมองว่าลักษณะการเมืองไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงตั้งแต่ปี 2516 จากจุดนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้สนใจเรื่องการเมือง เพราะปี 2516 นั้นกำลังเป็นอาจารย์มีชนวนอันหนึ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวคือกรณีนักศึกษารามคำแหงซึ่งถูกลบชื่อออกจากมหาวิทยาลัย อันนั้นเป็นจุดเริ่มต้นทำให้มองว่าการเมืองไทยนั้น ประชาชนเริ่มมีการตื่นตัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาเริ่มมีการตื่นตัวอยากจะมีส่วนร่วมในการปกครองของบ้านเมืองนับเป็นจุดเริ่มแรกทำให้เกิดความรู้สึกว่าการเมืองไทยเป็นเรื่องน่าสนใจ และในช่วงปี 2529 ซึ่งลงสมัครรับเลือกตั้งนั้น จึงมีความรู้สึกว่าเป็นโอกาสท้าทายในฐานะที่เราเป็นสตรี เป็นข้าราชการการที่ข้าราชการลาออกมาเล่นการเมืองนั้น จะต้องมีความรู้สึกว่าการเมือง

เป็นงานอาชีพ มีความต่อเนื่องและมั่นคงพอสมควรเพราะฉะนั้นก็เลยได้ออกมาเพราะสาเหตุมันทำท่าย และคิดว่าการเมืองน่าจะเดินต่อไปไม่สะดุด ถึงแม้ว่าจะไม่ได้รับเลือกตั้งแต่งงานการเมืองควรจะต่อเนืงต่อไป เนื่องจากเราเป็นสมาชิกพรรค คิดว่าเราได้ทำงานเพื่อสังคมอย่างจริงจัง" (สัมภาษณ์ ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2534)

จุดเริ่มต้นแห่งความสนใจการเมือง และกลายเป็นแรงบันดาลใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของ ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ คือประสบการณ์ในช่วงเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งเกิดกรณีการลงชื่อนักศึกษาออกจากมหาวิทยาลัยและเป็นชนวนอันหนึ่งที่นำไปสู่ เหตุการณ์เมื่อ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งผลพวงจากเหตุการณ์ในครั้งนั้นได้นำไปสู่ความตื่นตัวอยากมีส่วนร่วมในการปกครองของนักศึกษาและประชาชน และได้ทำให้ ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ เกิดความรู้สึกว่าการเมืองไทยเป็นเรื่องน่าสนใจ และทำท่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะที่ตนเองเป็นสตรีสำหรับ ปวีณา หงสกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครได้กล่าวถึงแรงจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองดังนี้

"เกิดจากประสบการณ์ในช่วงทำงานธนาคาร ซึ่งไม่ใช่เฉพาะทำงานอยู่ในห้องแอร์ หากแต่ได้ออกไปติดต่อกับลูกค้าสัมผัสกับชาวบ้านในระดับต่างๆ ทำให้ได้เห็นทุกข์สุขได้เห็นปัญหาต่างๆ ก็เกิดความคิดฝงใจตลอดเวลาว่าอยากจะเข้าไปรับใช้บริหารบ้านเมืองรับใช้ประชาชนสังคมและประกอบกับได้ติดตามสถานการณ์บ้านเมืองมาโดยตลอด" (สัมภาษณ์ คุณปวีณา หงสกุล เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2534)

จะเห็นได้ว่าทั้ง ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญและปวีณา หงสกุล มีแรงจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมือง อันเกิดจากการประสบการณ์ในการทำงานถึงแม้ว่าจะมีพื้นฐานทางการศึกษาและการทำงานในหน้าที่ที่แตกต่างกันก็ตาม* ซึ่งมีความสอดคล้องกับแรงจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของเย็นจิตต์ ทรัพย์พัฒน์ ณ อุรุธยา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครอีกท่านหนึ่งซึ่งได้ให้เหตุผลในการตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งดังนี้

"ก่อนหน้าเข้าสู่การเมือง ไม่ชอบใจการบริหารงานของรัฐบาลในยุคนั้น ทั้ง ๆ ที่เกลียดการเมืองแต่ก็พยายามเป็นพลเมืองแต่ก็พยายามเป็นพลเมืองดี เมื่อมีการเลือกตั้งก็ไปใช้สิทธิตลอด แต่เมื่อไปแล้วปรากฏว่าไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะเห็นรัฐบาลในช่วงนั้นมีการโกงในการใช้สิทธิมีการย้ายหน่วยเลือกตั้งให้มันลำบากลาบจนกระทั่งคนไม่ยอมไปใช้สิทธิกันและมีการโกงการใช้ไฟโอะอะไรต่าง ๆ มากมาย พอเพื่อนชวนให้ไปฟังคุณสมัคร ซึ่งกำลังฟอร์มทีมตั้งพรรคและได้รับการหว่านล้อมต่าง ๆ นานาจาก คุณสมัคร สุนทรเวช ที่เห็นว่าเรามีประสบการณ์ในการทำงานสาธารณะประโยชน์โดยในช่วงนั้นทำงานอยู่ 3 องค์กร คือ

1. เป็นผู้พิพากษาสมทบศาลคดีเด็กและเยาวชน
2. เป็นประธานประชาสัมพันธ์สมาคมผู้ประพิญประโยชน์
3. เป็นหัวหน้าหน่วยประชาสัมพันธ์ กองอาสาภาษา

สภาคาชาดไทย ในเมื่อเราชื่นชมในตัวคุณสมัคร และเห็นใจที่คุณสมัครถูกโจมตี ประกอบกับประสบการณ์ที่เคยทำงานสาธารณะประโยชน์ คิดว่าสามารถทำงานตรงจุดนี้ได้เพราะภาระต่าง ๆ เราก็ไม่มี และเข้ามาก็ไม่ได้คิดที่จะหวังผลหรือตำแหน่งอะไรจึงตัดสินใจรับปากคุณสมัคร "

(สัมภาษณ์ คุณเย็นจิตต์ รพีพัฒน์ ณ อยุธยา เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2534)

คำอธิบายของเย็นจิตต์ รพีพัฒน์ ณ อยุธยา เกี่ยวกับแรงจูงใจในเข้าสู่บทบาททางการเมือง เกิดจากความไม่พอใจต่อสภาพการบริหารบ้านเมืองในขณะนั้นและประสบการณ์ในการทำงานสาธารณะประโยชน์มาก่อน จึงเกิดความเชื่อมั่นตนเองมีศักยภาพพอที่จะเข้ามาทำงานทางการเมืองได้

จากข้อเท็จจริงที่ได้แสดงดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถได้ข้อสรุปเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองโดยการลงสมัครรับเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี ใน 2 ลักษณะ คือ

1. เพื่อเป็นทายาททางการเมืองของครอบครัว ซึ่งเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ทางการเมืองของพ่อ ลุง หรือพี่
2. เพื่อต้องการพิสูจน์ความสามารถของตนเองในด้านการเมืองการปกครอง นั้นหมายความว่า ก่อนหน้าที่จะเข้าสู่บทบาททางการเมืองนั้น สมาชิก

สภาผู้แทนราษฎรสตรี ได้เคยแสดงความสามารถในด้านสาขาอาชีพอื่นจนเป็นที่ประจักษ์มาแล้ว ดังนั้นมีความสนใจที่จะได้แสดงศักยภาพความสามารถของสตรีในด้านการเมืองการปกครองให้เป็นที่ปรากฏและยอมรับของสังคม

2. ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สตรีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งมีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทั้งนี้ เพราะกลไกในการที่จะได้มาซึ่งการเป็นตัวแทน หมายความว่าประชาชนจะเป็นผู้มอบฉันทะผ่านการเลือกตั้งให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นตัวแทนของตน เข้าไปใช้อำนาจทางการเมืองการปกครองในอันที่จะพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม สำหรับสตรีที่มีความสนใจทางการเมืองโดยมุ่งหวังที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมือง ในฐานะผู้กระทำการโดยตรงอันเกี่ยวข้องกับนโยบายด้านการเมืองการปกครอง ก็จะต้องลงสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อที่จะได้เป็นตัวแทนของประชาชนไปใช้อำนาจทางการเมืองแต่ความจริงที่ปรากฏชัดเจนเกี่ยวกับการเลือกตั้งคือ จะต้องมีการแข่งขันกันในระหว่างผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งทุกคนโดยมีประชาชนเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดว่าใครมีคุณสมบัติเหมาะสมในการที่จะเป็นตัวแทนของตน

ดังนั้นเพื่อที่จะได้รับเลือกจากประชาชนในการเข้าเป็นตัวแทน ผู้สมัครทุกคนจึงพยายามใช้กลวิธีต่างๆ ในการหาเสียงกับประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้ง เพื่อที่ตนจะได้รับชัยชนะเหนือผู้สมัครคนอื่น ๆ เข้าไปทำหน้าที่ดังกล่าว ในบทวิจัยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาคือ ต้องการหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง โดยได้จัดลำดับขั้นตอนในการนำเสนอ ดังนี้ คือในส่วนแรกจะกล่าวถึงกลวิธีในการหาเสียงของผู้สมัครฯ สตรี หลักเกณฑ์ในการเลือกตั้งของประชาชน, ปัจจัยสำคัญที่ ส.ส. สตรีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ซึ่งจะได้เสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1 กลวิธีในการหาเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี

ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกคนย่อมมุ่งหวังที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง เพื่อที่ตนจะได้เป็นตัวแทนของประชาชน เข้าไปทำหน้าที่ในด้านการเมืองการปกครอง ดังนั้นเพื่อชัยชนะดังกล่าวผู้สมัครฯ ต่างพยายามหากลวิธีต่างๆ เพื่อที่จะทำให้ตนได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

ดังนั้นจึงเกิดความสนใจว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี ซึ่งได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งให้เข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนมีกลวิธีในการหาเสียงอย่างไร ทั้งๆที่ต้องเผชิญหน้ากับคู่แข่งซึ่งเป็นบุรุษ และยังถูกจำกัดบทบาทสิทธิเสรีภาพจากขนบธรรมเนียมประเพณีค่านิยม วัฒนธรรมทางการเมืองและบทบัญญัติทางกฎหมายต่างๆ ดร.ลลิตา ฤกษ์สาราญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของกระบวนการหาเสียงสตรีไว้ดังนี้

"เนื่องจากตัวดิฉันเป็น ส.ส. กรุงเทพมหานคร ซึ่งถือว่าเป็นเมืองที่ประชาชนมีการศึกษามากกว่าในต่างจังหวัด เพราะฉะนั้นการที่จะพูดถึงรูปแบบการหาเสียงของสตรี ดิฉันเชื่อว่ารูปแบบการหาเสียงในเมืองหลวงกับต่างจังหวัดย่อมมีความแตกต่างกันแต่น่าจะมีประเด็นอันหนึ่งที่มีความสอดคล้องกันทั้งในเมืองหลวงและ ในเมืองหลวงนั้นคือ ถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้ง ได้มีคุณสมบัติพื้นฐานส่วนบุคคล เป็นที่ยอมรับของประชาชนก่อน อย่างเช่น ถ้าเป็นในเมืองหลวงก็เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติมีความรู้ความสามารถ คือหมายความว่าตัวนี้เป็นคุณสมบัติส่วนตัวจะเป็นอะไรก็ได้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างตัวดิฉันเองเคยเป็นอาจารย์ก่อน ความรู้ก็จบปริญญาเอกจุดนี้จะเป็นจุดที่ดึงดูดให้ประชาชนเขาสนใจก่อน แต่จะเลือกหรือไม่นั้นต้องมีตัวแปรอื่น หรือไม่จั้นสตรีคนนั้นก็ต้องมีจุดเด่น เช่น เป็นคนที่ช่วยเหลือสังคมจนกระทั่งมีชื่อเสียง ตัวอย่างง่าย ๆ กรณีคุณชดช้อย โสภณพานิช ซึ่งรณรงค์โครงการตาวิเศษคนก็รู้จัก อันมีในลักษณะอย่างนี้ก็ต้องเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มแม่บ้านซึ่งได้ช่วยเหลือสัมผัสประชาชน จนกระทั่งประชาชนรู้จัก ว่าคนนี้ทำงานคือจะต้องมีจุดนี้สักจุดหนึ่งก่อนที่เป็นลักษณะร่วมกันของสตรีที่จะลงสมัครรับเลือกตั้ง"

(สัมภาษณ์ ดร.ลลิตา ฤกษ์สาราญ เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2534)

จากความคิดเห็นดังกล่าวข้างต้นของ ดร.ลลิตา ฤกษ์สาราญ ได้สะท้อนจุดเริ่มต้นของกลวิธีในการหาเสียงของสตรีที่สมัครรับเลือกตั้ง นั่นคือสตรีที่ลงสมัครรับเลือกตั้งจะต้องมีคุณสมบัติส่วนตัว ที่จะดึงดูดให้ประชาชนสนใจก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งคุณสมบัติพื้นฐานส่วนตัวของสตรีอาจได้แก่ การศึกษาอาชีพ ฐานะทางสังคม ประสบการณ์ในการทำงานเพื่อสังคม เป็นต้น

นอกจากคุณสมบัติส่วนตัวของสตรีที่จะดึงดูดให้ประชาชนสนใจเป็นอันดับแรกแล้ว ยังมีกลวิธีอื่นๆ อีกซึ่ง ศรีสกุล เตชะไพบูลย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครราชสีมา ได้อธิบายให้เห็นภาพชัดเจนเกี่ยวกับกลวิธีในการหาเสียง เสริมต่อจากความคิดเห็นของ ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ ดังนี้คือ

"ของเรานั้นมีโอกาสที่ดี คือมีพี่ซึ่งเป็นผู้แทนอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นโอกาสที่เขาจะมาเลือกเราซึ่งเป็นน้องนั้นง่ายขึ้นเพราะมีการรู้จักคือต้องพยายามทำความรู้จักเขาให้มากที่สุด แต่ถ้าเขาไม่รู้จักก็เลิกคุยกัน การหาเสียงที่ทำกันอยู่ในพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเน้นมาก คือ การปราศรัย จะมีคนไม่มีคนไม่รู้แต่ต้องปราศรัย อย่างเขตนี้ (เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดนครราชสีมา) จะไม่เหมือนในกรุงเทพฯ ที่เดินเคาะประตูตามบ้าน ได้ที่นั่นพื้นที่คนจะอยู่ห่างๆ กัน บางจุดอาจจะพอหาได้ในการเดินคุยกับชาวบ้าน แต่ว่ามันจะใช้เวลามาก ส่วนใหญ่เราจะไปตามงานต่างๆ ที่มีคนชุมนุมกับเยอะ เช่น งานวัด หรืองานอะไรต่าง ๆ หรือไม่เราก็พยายามจัดที่จะมีการปราศรัยโดยการนัดชาวบ้านมา นัดนี้หมายความว่าเราจะมีทีมงานของเรา ซึ่งบางคนอาจจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านบางคนก็อาจจะเป็นตัวเชื่อมกับชาวบ้านเองโดยตรงจะเป็นครูกลุ่มแม่บ้านก็มี ซึ่งจะคอยนัดชาวบ้านให้ และเราก็ไปพูดให้เขาฟังว่าเรามีความตั้งใจอย่างไร มีนโยบายอะไรเราเป็นผู้แทนแล้วเราจะทำอะไรได้บ้าง การเป็นผู้แทนเป็นอย่างไร ก็พูดได้ว่าหาเสียงในลักษณะนั้น" (สัมภาษณ์ คุณศรีสกุล เตชะไพบูลย์ เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2534)

ความคิดเห็นของศรีสกุล เตชะไพบูลย์ มีความสอดคล้องและเสริมต่อจาก ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ เกี่ยวกับกลวิธีในการหาเสียงประการแรกนั้น คือ ก่อนอื่น สตรีจะลงสมัครรับเลือกตั้งจะต้องพยายามแสดงคุณสมบัติส่วนตัวของตนเพื่อเรียกร้องความสนใจหรือดึงดูดใจประชาชนก่อน และหลังจากนั้นก็พยายามหาหนทางเพื่อที่จะทำความรู้จักกับประชาชนให้ได้มากที่สุด ซึ่งก็เป็นเทคนิคของผู้สมัครฯแต่ละคนว่าจะใช้วิธีใด ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. การใช้ใบปลิวสำหรับปิด (poster) ใบปลิวสำหรับอ่าน (brochure) แผ่นป้าย และบัตรเล็ก หรือ บัตรย่อเบอร์

2. การใช้สื่อมวลชน อาจจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์
3. การปราศรัย
4. การเดินเคาะประตูบ้าน
5. การจัดตั้งหัวคะแนน

สำหรับเทคนิคในการหาเสียงดังกล่าวนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะเป็นสื่อในการทำความรู้จักกับประชาชน และเพื่อที่จะให้ประชาชนเหล่านั้นไปลงคะแนนเสียงให้กับตน เทคนิคในการหาเสียงรูปแบบต่างๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นมากในการที่จะให้ผู้สมัครฯ ได้รู้จักกับประชาชนผู้เลือกตั้ง และในทางอ้อมกลับกันประชาชนได้มีโอกาสได้รู้จักกับผู้สมัครฯ เพื่อที่จะได้พิจารณาเลือกเข้าไปเป็นตัวแทนของตน ดังนั้นการทำความรู้จักกันระหว่างผู้สมัครฯ กับประชาชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะจะนำไปสู่การลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรู้จักกันในสังคมไทยแล้วนับเป็นเรื่องสำคัญมากเพราะจะนำไปสู่การเกิดความรู้สึกว่า "เป็นพวกพ้องเดียวกัน"

นั่นหมายความว่า เมื่อมีการรู้จักกันแล้วก็จะเกิดความรู้สึกว่าเป็นพวกพ้องเดียวกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสนับสนุนผู้สมัครฯ ที่เป็นพวกของตนให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ซึ่งปรากฏการณ์นี้ได้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ทางสังคมไทย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ (patron-client relation) ระหว่างผู้สมัครฯ กับกลุ่มผู้สนับสนุน ซึ่งจะได้อ้างถึงรายละเอียดในโอกาสต่อไป โดยกลุ่มผู้สนับสนุนนี้จะพยายามรณรงค์หาเสียงช่วยเหลือผู้สมัครโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้สมัครฯ ที่ตนสนับสนุนได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง อย่างกรณีของ ศรีสุกุล เตชะไพบูลย์ ซึ่งมีทีมงานอันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู กลุ่มแม่บ้านต่างๆ เป็นต้น จะคอยนัดหมายในการพบปะปราศรัยกับประชาชนเพื่อชี้แจงถึงเหตุผลในการลงสมัครรับเลือกตั้ง ชี้แจงนโยบายและหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของประชาชนภายหลังจากที่ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนของประชาชน

การที่ผู้สมัครฯ สามารถทำความรู้จักกับประชาชนและสามารถดึงให้มาเป็นผู้สนับสนุนตนเช่นนี้ ย่อมเป็นหลักประกันเกี่ยวกับคะแนนเสียงที่จะสนับสนุนตนเป็นอย่างดี ฉะนั้นกลวิธีในการหาเสียงโดยใช้กลุ่มผู้สนับสนุน หรือหัวคะแนนนั้นเป็น

กลวิธีที่ผู้สมัครฯ นิยมใช้กันมากเนื่องจากสามารถที่จะได้คะแนนเป็นกอบเป็นกำ
คะแนนเสียงแบบนี้สามารถเรียกได้อย่างหนึ่งว่าเป็น "คะแนนเสียงจัดตั้ง"

คะแนนเสียงจัดตั้งนี้ นับเป็นกลวิธีการหาเสียงที่นับวันจะมีความสำคัญ
มากขึ้นสำหรับการเลือกตั้งของไทย ดังนั้นจึงเกิดคำถามที่น่าสนใจ ว่าคะแนนแบบนี้
มีที่มาหรือมีวิธีการในการจัดตั้งฐานคะแนนเสียงดังกล่าวอย่างไร ซึ่งในประเด็นนี้
ศิริพันธ์ จุริมาศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด ได้อธิบายให้ทราบดังนี้

"ของเรามีครอบครัวเป็นหลัก ครอบครัวเรามีพื้นฐานในการหาเสียง
โดยใช้หัวคะแนนในหมู่บ้าน แล้วเราก้ทำแผนผัง แต่เมื่อก่อนใช้คนเก่า
แก่ของเราตอนหลังอายุมากขึ้น เราก้เลยใช้วิธีระบบผังคือเป็นการใช้
วิชาการเข้าไปแทรกในการหาเสียง โดยตั้งเลยว่ามีหมู่บ้านนี้้องคน
ไหนที่จะรับไป การรับผิดชอบทำผังหมู่บ้านนั้นแต่ละกลุ่มๆ ละห้าหลังจะ
ชักจูงคนไปลงคะแนนอย่างไร รวมทั้งหมดในหมู่บ้านจะใช้บุคลากรก็คน
ถ้าเราอ่อนเราต้องตั้งถึ แต่ถ้าเราแข็งก็อาจตั้งคนเดียว คือ ความผูก
พันของแต่ละหมู่บ้านมันต่างกัน บางอันเป็นของคู่แข่งเราต้องเจาะให้
ลึก "แบ่งให้ถึ" แต่ถ้าอันไหนที่เราสบายแล้วก็ใช้คนรับผิดชอบน้อยลง"
(สัมภาษณ์ ศิริพันธ์ จุริมาศ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2534)

นอกเหนือจากการใช้ครอบครัวเป็นหลักในการเข้าไปจัดตั้งฐานคะแนน
เสียงเหมือนกับกรณีของศิริพันธ์ จุริมาศ แล้วผู้สมัครท่านอื่น ๆ รวมถึงพรรคที่สังกัด
อาจจะมีวิธีการในการจัดตั้งฐานคะแนนเสียงแตกต่างกันไป เช่น การจัดตั้งเป็น
องค์กร เป็นชมรมต่างๆ ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพต่างๆ ชมรมแท็กซี่ประชากร
ไทย เป็นต้นแม้ว่าวิธีการจะแตกต่างกันไป แต่โดยหลักการแล้วไม่แตกต่างกันกล่าว
คือมุ่งหวังให้ผู้สมัครฯ ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

แต่ประเด็นที่น่าสนใจสำหรับกลวิธีหาเสียงโดยการจัดตั้งฐานคะแนน
เสียงนั้นได้สะท้อนลักษณะของความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ (patron client
relation) ระหว่างผู้สมัครฯฝ่ายหนึ่งกับผู้สนับสนุนอีกฝ่ายหนึ่ง โดยผู้สมัครฯ ซึ่งมี
สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจพร้อมกว่าจะอยู่ในฐานะ "ผู้ให้" จะคอยช่วยเหลือ

และอำนวยความสะดวกให้แก่ กลุ่มพ่อค้า กำนันผู้ใหญ่บ้าน ครู พระ เป็นต้น ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้จะมีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำกว่าผู้สมัครฯ และอยู่ในฐานะ "ผู้รับ" นั้นหมายความว่า ภายหลังจากที่ตนได้ช่วยเหลือผู้สมัครฯ กระทั่งได้รับการเลือกตั้งแล้วก็อาจจะขอความช่วยเหลือจาก ส.ส. ที่ตนสนับสนุนบ้างในเรื่องต่างๆ แต่สำหรับบางคนอาจจะไม่ต้องการผลตอบแทนที่เป็นวัตถุ แต่อาจมีความต้องการชื่อเสียงในฐานะผู้สนับสนุนหรือหัวหน้าของ ส.ส. หรือบางครั้งเมื่อ ส.ส. ที่ตนสนับสนุนนั้นเป็นรัฐมนตรีซึ่งความต้องการเช่นนี้เป็นความต้องการด้านจิตใจ อันได้แก่ความภูมิใจที่ได้เป็น "คนของ ส.ส. หรือ รัฐมนตรี"

ดังนั้นผู้สมัครฯ ก็ต้องสามารถที่จะต้องตอบสนองความต้องการต่างๆ ให้แก่กลุ่มผู้สนับสนุนให้ได้ มิเช่นนั้นกลุ่มผู้สนับสนุนจะตีจากไปและจะหันไปให้ความสนับสนุนแก่ผู้สมัครฯ คนอื่นซึ่งมีฐานะพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือได้มากกว่า จากการที่การเมืองไทยได้สะท้อนความสัมพันธ์ ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับกลุ่มผู้สนับสนุน เช่นนี้ จึงอาจกล่าวถึง ลักษณะการเมืองไทยได้ว่าเป็น "การเมืองแบบระบบอุปถัมภ์ (patron client system) ซึ่งหมายความว่าเป็นการเมืองในระบบที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันในระหว่างกลุ่มเพื่อนพ้องของตนเท่านั้น แต่ถ้าหากไม่ใช่กลุ่มของตนแล้วจะไม่ได้รับการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลและแบ่งปันในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นใด ๆ เลย

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการพิจารณาเลือกตั้งของประชาชน

การที่จะทราบว่าประชาชนใช้หลักเกณฑ์อะไรในการพิจารณาเลือกผู้สมัคร เพื่อที่จะเป็นตัวแทนของตนในการทำหน้าที่ด้านการเมืองการปกครอง เราจะต้องวัดทัศนคตินั้นจากประชาชนโดยตรง แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมิได้กำหนดของเขตในการศึกษาว่าจะต้องวัด (measurement) จากประชาชนโดยตรง หากแต่ผู้วิจัยได้วัดเหตุผลในการลงคะแนนเลือกตั้งของประชาชน จากประชากรในการวิจัย คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีโดยการกำหนดคำถามให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีทุกคนตอบ ซึ่งผู้วิจัยยอมรับว่าอาจจะเกิดข้อผิดพลาด (fallacy) ขึ้นได้เนื่องจากเกิดความลำเอียง (bias) ในการตอบ แต่ผู้วิจัยก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้มากนัก เพียงแต่ใช้ตรวจสอบความถูกต้องในการค้นหาปัจจัยสำคัญที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีทั้งหมด 10 คน แต่ปรากฏว่าได้รับความร่วมมือในการ ให้เข้าสัมภาษณ์เพียง 8 คน ดังนั้นจึงได้กำหนดของเขตจำนวนประชากรในการ ศึกษาวิจัยครั้งนี้จาก ส.ส.สตรี 8 คน ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การสัมภาษณ์ใน ครั้งแรกมีจุดมุ่งหมายในการค้นหานิยามปฏิบัติการทั่วไป (Operation definit- ion) ของปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพิจารณาเลือกตั้ง ส.ส.ของประชาชน และ ปัจจัยที่มีผลต่อชัยชนะในการเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี ซึ่งสามารถ สรุปได้ 5 ประการดังนี้ 1)คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2)การช่วยเหลือแก่ท้องถิ่นและประชาชนในเขตเลือกตั้ง 3)นโยบายและชื่อเสียง ของพรรคการเมือง 4)อิทธิพลบารมีของบิดา พี่และญาติ 5)อิทธิพลบารมีของ หัวหน้าพรรคหรือแกนนำของพรรค ส่วนในการสัมภาษณ์ครั้งที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูล เพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ ที่ยังไม่ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา นอกจากนี้ ก็เป็นการนำปัจจัยทั้ง 5 ประการดังกล่าวให้ประชากรในการวิจัยทั้ง 8 คน พิจารณาให้คะแนนลำดับความสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาคะแนนที่ได้ทั้งหมดมาแจกแจงผลแบบร้อยละ ดังปรากฏผลของการวิจัยดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำถาม : ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพิจารณาการเลือกตั้งสมาชิกสภาแทนราษฎรของประชาชน

ลำดับความสำคัญ	ประเด็น	คำอธิบายและความหมาย	คะแนน
1.	คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครสมาชิกสภาแทนราษฎร	1. การศึกษา 2. อาชีพ 3. อายุ 4. การนับถือศาสนา 5. ภูมิฐานะ 6. สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ	ปริญญา : 8 พวงเล็ก : 10 พนสข : 10 เย็นจิตต์ : 10 ลลิตา : 5 ศรีสกล : 10 ศิริพนธ์ : 10 สพัตรา : 9 รวม : 72
2.	การให้ความช่วยเหลือแก่ท้องถิ่นและประชาชนในเขตเลือกตั้ง	1. เงิน 2. วัสดุอุปกรณ์ 3. อื่นๆ เช่น การช่วยติดต่อประสานงาน, ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, ฝากคนเข้าทำงานหรือเข้าโรงเรียน เป็นต้น	ปริญญา : 8 พวงเล็ก : 9 พนสข : 10 เย็นจิตต์ : 10 ลลิตา : 8 ศรีสกล : 9 ศิริพนธ์ : 9 สพัตรา : 3 รวม : 66
3.	นโยบายและชื่อเสียงของพรรคการเมือง	1. อายุการตั้งพรรค 2. อุดมการณ์ของพรรค 3. บุคคลากรของพรรค 4. นโยบายต่างๆ ของพรรค	ปริญญา : 10 พวงเล็ก : 9 พนสข : 4 เย็นจิตต์ : 10 ลลิตา : 10 ศรีสกล : 4

ลำดับความสำคัญ	ประเด็น	คำอธิบายและความหมาย	คะแนน
			ศิรินทร์ : 6 สัทธา : 10 รวม : 63
4.	อิทธิพลบารมีของบิดาหรือญาติ	1. ความศรัทธาในมัยของที่มี ต่อบิดา พี่ หรือ ญาติ 2. ความผูกพัน ใกล้ชิดและมีบุญคุณ ต่อกัน	ปวีณา : 8 พวงเล็ก : 10 พนสย : 8 เขินจิตต์ : 10 ลลิตา : - ศรีสกล : 5 ศิรินทร์ : 10 สัทธา : 9 รวม : 59
5.	อิทธิพลบารมีของหัวหน้าพรรคหรือแกน นำของพรรค	1. ความศรัทธาในตัวหัวหน้าพรรค หรือแกนนำของพรรคฯ 2. ความผูกพัน ใกล้ชิดและมีบุญคุณ ต่อกัน	ปวีณา : 7 พวงเล็ก : - พนสย : 3 เขินจิตต์ : 10 ลลิตา : 10 ศรีสกล : 3 ศิรินทร์ : 4 สัทธา : 7 รวม : 45

หมายเหตุ คำอธิบายและความหมายของปัจจัยสำคัญทั้ง 5 ประการ ดังกล่าวข้างต้น สืบจากคำสัมภาษณ์ ปวีณา หงสกุล (3มิ.ย.34) พวงเล็ก บุญเชียง (16 พ.ย.34), พนสย โลหะโชติ (21 พ.ย.34), เขินจิตต์ ทรัพย์สัน อยธยา (26 เม.ย. 34), ดร.ลลิตา ฤกษ์สำราญ (19 มิ.ย.34), ศรีสกล เตชะไพบลย์ (21 ต.ค.34), ศิรินทร์ จริมาศ (20 พ.ย.34) และ คุณหญิงสัทธา มาศติตต์ (8 พ.ค.34)

ตารางที่ 2 แสดงลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการพิจารณาเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชน

ลำดับความสำคัญ	ปัจจัยสำคัญ	คะแนน	ร้อยละ
1	คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครฯ สตรี	72	23.61
2	การช่วยเหลือท้องถิ่นและประชาชนในเขตเลือกตั้ง	66	21.64
3	นโยบายและชื่อเสียงของพรรคการเมือง	63	20.66
4	อิทธิพลบารมีของบิดา พี่และญาติ	59	19.34
5	อิทธิพลบารมีของหัวหน้าพรรคหรือแกนนำพรรคฯ	45	17.75
	รวม	305	100.00

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏข้างต้นสามารถสรุปได้ดังนี้

ร้อยละ 23.61 เห็นว่าคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครฯ มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งในการพิจารณาเลือกตัว ส.ส. นั้นหมายความว่า การเลือกตั้งของไทย ประชาชนจะให้ความสำคัญกับตัวบุคคล หรือยึดติดกับตัวบุคคลมากกว่าเกณฑ์ในข้ออื่น ๆ การให้ความสำคัญกับตัวบุคคลนี้ได้สะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคมไทยแบบอุปถัมภ์ (patron-client relation) กล่าวคือ ประชาชนจะมีความคาดหวังต่อตัวผู้สมัครฯ ซึ่งจะเข้ามาเป็นตัวแทนของตนนั้นมีคุณสมบัติความรู้ ความสามารถ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเพียงพอที่จะช่วยเหลือคนได้มากน้อยเพียงใด และอีกประการหนึ่งได้สะท้อนถึงการที่ประชาชนยังขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏข้างต้นจะเห็นได้ว่าประชาชนมิได้คำนึงถึงพรรคการเมืองมากนัก นั้นหมายความว่า ถ้าหากผู้สมัครฯ เปลี่ยนไปสังกัดพรรคการเมืองอื่นแล้ว ประชาชนก็ยังคงเลือกผู้สมัครฯ คนนั้น ถ้าหากว่า ผู้สมัครฯ คนนั้นมีคุณสมบัติตามที่ประชาชนต้องการ

ร้อยละ 21.64 เห็นว่า การช่วยเหลือท้องถิ่นและประชาชนในเขตเลือกตั้งมีอิทธิพลต่อการจําเลือกตั้ง ส.ส. ของประชาชน การที่จะเข้าใจว่าทำไมการช่วยเหลือท้องถิ่นและประชาชนจึงมีความสำคัญต่อการเลือกตั้งนั้น จำเป็นที่จะต้องเข้าใจปัญหาพื้นฐานของสังคมไทย ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ได้สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนเป็นอย่างมาก เช่น ปัญหาโครงสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน (infra structure) ได้แก่ ถนน แหล่งน้ำ ไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เมื่อรัฐยังไม่สามารถแก้ไขได้ทำให้เกิดผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของประชาชน และเป็นที่มาของความยากจนของประชาชน ดังนั้นเมื่อประชาชนส่วนใหญ่มีความยากจนและยังประสบความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพ ครั้นเมื่อผู้สมัครฯ ได้เสนอความช่วยเหลือให้แก่ท้องถิ่น และประชาชนทั้งในรูปตัวเงิน วัสดุสิ่งของ และอื่น ๆ ได้แก่ ประชาชนและท้องถิ่น ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกถ้าหากว่าประชาชนจะมีเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยการให้ความสำคัญต่อการช่วยเหลือท้องถิ่นและประชาชนที่ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอไว้

ร้อยละ 20.66 เห็นว่า นโยบายและชื่อของพรรคการเมืองมีความสำคัญต่อการพิจารณาเลือกของประชาชน สำหรับในประเด็นนี้จากข้อมูลที่ปรากฏทำให้ทราบว่าจะเกิดขึ้นกับประชาชนที่มีความตื่นตัวในทางการเมืองสูง หรือมีการศึกษา เช่น ในเมืองหลวงซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครทั้ง 3 ท่านได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นนี้ตรงกันหมด หรือไม่ก็เกิดขึ้นกับในท้องถิ่นที่ได้มีการสร้างฐานของพรรคการเมืองไว้อย่างยาวนาน เช่น กรณีของภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช ดังคำสัมภาษณ์ของคุณหญิงสุพัตรา มาสดิตต์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครศรีธรรมราชดังนี้

"ภาคใต้ส่วนใหญ่ โดยเฉพาะนครฯ จะเน้นเรื่องพรรคฯ ไม่ได้ต่างกันว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย คือ สำหรับพรรคประชาธิปไตยแต่เดิมนี้ถ้าเขาชอบก็หนุนๆ กัน และก็สมัยก่อนเศรษฐกิจยังไม่รัดตัวพอถึงหน้าหาเสียง เขาก็อาจจะไม่มาบอกกับคนที่สมัครฯ แต่เขาจะไปเที่ยวหาเสียงช่วยตรงโน้นตรงนี้บอกอย่าลืมเลือกพรรคนี้ด้วยนะ เพราะว่าพ่อ พี่ ได้บู้พื้นเรื่องพรรคฯ ไว้ค่อนข้างดีและเขาก็ไปช่วยของเรา แต่พอช่วง

หลังเศรษฐกิจมันแย่งลง เขาอาจจะมาขอคำรบ้าง" (สัมภาษณ์คุณหญิง
สุพัตรา มาศดิตถ์เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2534)

จากคำสัมภาษณ์ของคุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ ดังกล่าวข้างต้นนั้นสามารถ
ค้นพบความจริงอย่างหนึ่งสำหรับในท้องถื่นที่ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง
และได้มีพื้นฐานเรื่องระบบพรรคเป็นอย่างดีแล้วประชาชนจะให้ความสำคัญต่อ
นโยบายและชื่อเสียงของพรรคๆ มากในการพิจารณาเลือกตั้ง แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณา
ตัวแปรอื่น ๆ เช่น เรื่องปัญหาทางเศรษฐกิจ ความสำคัญของตัวบุคคล เป็นต้นด้วย

สำหรับอิทธิพลบารมีของบิดา พี่หรือญาติของผู้สมัครฯ อาจจะมีอิทธิพลต่อ
การที่ประชาชนจะเลือกหรือไม่เลือกผู้สมัครฯคนนั้นอยู่บ้าง แต่ไม่มากนักทั้งนี้เพราะ
การที่บิดา พี่หรือญาติของผู้สมัครฯจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกผู้สมัครฯในฐานะ
ลูก น้องหรือญาตินั้น นั้นหมายความว่า บิดา พี่หรือญาติของผู้สมัครฯ จะต้องมิบุญคุณ
(ตามความสัมพันธ์ของสังคมไทย) หรือไม่ก็เป็นบุคคลที่ประชาชนนับถือและมีความ
ศรัทธา ซึ่งในประเด็นนี้ตรงกับอิทธิพลบารมีของหัวหน้าพรรคหรือแกนนำพรรค ถ้า
หากว่าประชาชนมีความศรัทธาและยอมรับนับถือก็อาจนำไปสู่การเลือกผู้สมัครฯ ที่
สังกัดพรรคฯ นั้นด้วย

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อชัยชนะในการเลือกตั้งของ ส.ส.สตรี

ในตอนแรกผู้วิจัยได้ศึกษาถึงกลวิธีในการหาเสียงของสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเมื่อ 24 กรกฎาคม 2531 แต่การทราบกลวิธี
ในการหาเสียงเพียงอย่างเดียวไม่เป็นการเพียงพอที่จะเข้าใจได้ว่า สมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรสตรีบางคนอาจจะมีคะแนนนิยมสูงมากมีคนมาฟังการปราศรัยล้นหลาม
แต่เมื่อถึงวันเลือกตั้งกลับไม่ได้รับการเลือกตั้งเข้าทำนอง "เสียงดีแต่ไม่มีคะแนน"
ทั้งนี้เพราะคะแนนความนิยมกับคะแนนที่ไปลงเลือกตั้งอาจเป็นคนละเรื่องกัน ด้วย
เหตุนี้เราจึงพบว่าในการเลือกตั้งของไทย ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งไม่นิยมเน้น
การสร้างฐานเสียง หรือความนิยมต่อตัวผู้สมัครฯ หรือพรรคที่สังกัด หากแต่มุ่งเน้น
การสร้างฐานคะแนนเป็นหลัก ทั้งๆ ที่โดยหลักการแล้วคะแนนความนิยมนั้นสามารถ
ที่จะเป็นดัชนีชี้วัดคะแนนที่จะไปลงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครฯ ได้ แต่สำหรับการเลือก

ตั้งของไทยกลับไม่เป็นไปตามหลักการ เพราะมีตัวแปรอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น การใช้จ่ายเงิน การใช้สิทธิพล การทุจริตของเจ้าหน้าที่ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ทำให้ผลของการเลือกตั้งแปรเปลี่ยนไปได้เสมอ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจและใคร่ที่จะหาข้อสรุปถึงปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อชัยชนะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยและเพื่อที่จะตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชัยชนะในการเลือกตั้ง ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบโดยการวิเคราะห์เกณฑ์ในการพิจารณาเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามาเปรียบเทียบ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้แก่ผลการวิจัยที่ค้นพบ แม้ว่าเกณฑ์ในการเลือกตั้งของประชาชนดังกล่าวจะไม่ใช้มาจากการสอบถามจากประชาชนโดยตรงก็ตาม ซึ่งตรงนี้เป็นข้อบกพร่องของการวิจัยในครั้งนี้ และคาดว่าจะเป็นส่วนที่ เป็นประโยชน์เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องสำหรับการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ในครั้งต่อไป

การศึกษาเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชัยชนะในการเลือกตั้งนี้ใช้ดัชนีชี้วัด 5 ตัวในการพิจารณาคือ 1)คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครฯ สตรีอันได้แก่ การศึกษา อาชีพ ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ ฯลฯ 2)การช่วยเหลือท้องถิ่นและประชาชนในเขตเลือกตั้ง ในรูปของเงิน วัสดุสิ่งของ และอื่นๆ เช่น การช่วยเป็นตัวกลางในการติดต่อประสานงาน หรืออำนวยความสะดวกต่างๆ เป็นต้น 3)นโยบายและชื่อเสียงของพรรคการเมืองที่ผู้สมัครฯสังกัด 4)อิทธิพลของบิดาพี่หรือญาติของผู้สมัครฯ ที่มีต่อประชาชนผู้เลือกตั้ง ส่งผลให้ประชาชนเลือกผู้สมัครฯคนนั้น เพราะศรัทธาในตัวของท่านหรือแกนนำของพรรค ซึ่งดัชนีชี้วัดทั้ง 5 ตัวนี้มีที่มาและมีวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูลเช่นเดียวกับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกตั้งของประชาชน โดยผลการวิเคราะห์มีดังนี้

คำถาม : ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อชัยชนะ ในการเลือกตั้ง ของ ส.ส.สตรี

ลำดับความสำคัญ	ประเด็น	คำอธิบายและความหมาย	คะแนน
1.	คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร สตรี	<ol style="list-style-type: none"> 1. การศึกษา 2. อาชีพ 3. อายุ 4. การนับถือศาสนา 5. กมีลาเนา 6. สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ 	บวฉษา : 7 พวง เล็ก : 10 พนสข : 10 เย็นจัตต์ : 10 ลลลตา : 5 ศรีสกล : 10 ศรพนธ์ : 9 สพัตรา : 8 รวม : 69
2.	การให้ความช่วยเหลือแก่ท้องถิ่นและประชาชนในเขตเลือกตั้ง	<ol style="list-style-type: none"> 1. เงิน 2. วัสดุอุปกรณ์ 3. อื่นๆ เช่น การช่วยติดต่อบริษัทงาน, เป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, ผูกคนเข้าทำงาน หรือเข้าโรงเรียน ฯลฯ 	บวฉษา : 6 พวง เล็ก : 10 พนสข : 10 เย็นจัตต์ : 10 ลลลตา : 8 ศรีสกล : 8 ศรพนธ์ : 10 สพัตรา : 3 รวม : 65
3.	นโยบายและชื่อเสียงของพรรคการเมือง	<ol style="list-style-type: none"> 1. อายุการตั้งพรรค 2. อดมการณ์ของพรรค 3. บคคลาการของพรรค 4. นโยบายต่างๆ ของพรรค 	บวฉษา : 8 พวง เล็ก : 4 พนสข : 10 เย็นจัตต์ : 10 ลลลตา : 4 ศรีสกล : 4

ลำดับความสำคัญ	ประเด็น	คำอธิบายและความหมาย	คะแนน
			ศรัพนธ์ : 10 สัทธา : 10 รวม : 60
4.	อิทธิพลบารมีของบิดาหรือญาติ	1. ความศรัทธาในมัยมกข์ของที่มี ต่อบิดา พี่ หรือ ญาติ 2. ความผูกพัน ใกล้ชิดและมีบุญคุณ ต่อกัน	บวีกา : 8 พวง เล็ก : 9 พนสข : 8 เข็นจิตต์ : 10 ลลิตา : - ศรัสกล : 5 ศรัพนธ์ : 10 สัทธา : 7 รวม : 51
5.	อิทธิพลบารมีของหัวหน้าพรรคหรือแกน นำของพรรค	1. ความศรัทธา ในตัวหัวหน้าพรรค หรือแกนนำของพรรคฯ 2. ความผูกพัน ใกล้ชิดและมีบุญคุณ ต่อกัน	บวีกา : 8 พวง เล็ก : - พนสข : 4 เข็นจิตต์ : 10 ลลิตา : 10 ศรัสกล : 3 ศรัพนธ์ : 4 สัทธา : 7 รวม : 45

หมายเหตุ คำอธิบายและความหมายของปัจจัยสำคัญทั้ง 5 ประการนี้ สืบจากคำสัมภาษณ์ประชากรในการวิจัยทั้ง 8 คน
โปรดดูจากตารางที่ 2

ตารางที่ 3 แสดงลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อชัยชนะ ในการเลือกตั้ง ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ลำดับความสำคัญ	ปัจจัยสำคัญ	คะแนน	ร้อยละ
1	คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครฯ สตรี	69	23.79
2	การช่วยเหลือท้องถิ่นและประชาชนในเขตเลือกตั้ง	65	22.41
3	นโยบายและชื่อเสียงของพรรคการเมือง	60	20.69
4	อิทธิพลบารมีของบิดา พี่และญาติ	51	17.59
5	อิทธิพลบารมีของหัวหน้าพรรคหรือแกนนำพรรคฯ	45	15.52
	รวม	290	100.00

ข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 3 สามารถพิจารณาได้ข้อสรุปดังนี้

ร้อยละ 23.79 เห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ ส.ส. สตรีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งมากที่สุด คือ คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครฯ อันได้แก่พื้นฐานทางการศึกษาทัศนคติ อาชีพ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ซึ่งคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครฯ นี้ นับเป็นปัจจัยสำคัญ หรือมีอิทธิพลในการที่จะนำไปสู่การรู้จักกับประชาชนกระทั่งเกิดความสนิทสนมและไว้วางใจกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ "การเป็นพวกพ้องเดียวกัน" ซึ่งความสัมพันธ์ของคนไทยและสังคมไทยดังกล่าวนี้มีส่วนสำคัญที่ทำให้การเมืองไทยเป็นแบบอุปถัมภ์ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายไว้แล้วดังกล่าวข้างต้น

ร้อยละ 22.41 มีความคิดเห็นว่าการที่ผู้สมัครฯ และครอบครัวรวมทั้งญาติต่าง ๆ ให้การช่วยเหลือทั้งในรูปเงินวัสดุสิ่งของและอื่น ๆ ในการพัฒนาความเจริญให้แก่ท้องถิ่น และความอยู่ดีกินดีของประชาชนมีส่วนสำคัญในการที่จะทำให้ ส.ส. สตรีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง การที่ประเด็นนี้มีความสำคัญต่อการเลือกตั้งของไทยก็เพราะเราต้องยอมรับว่า ประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทนั้นยังยากจนอยู่และประสบปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพเป็น

อย่างมาก อันเป็นผลมาจากความล้มเหลวของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติที่ผ่านมา ดังนั้น เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประสบกับวิกฤตการณ์ดังกล่าว และไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐอย่างเต็มที่ครั้งเมื่อผู้สมัครฯ และผู้สนับสนุนได้เสนอความช่วยเหลือ จึงจำเป็นต้องอยู่เองที่ประชาชนจะต้องรับและนำไปสู่การให้คะแนนเสียงสนับสนุนให้แก่ผู้สมัครฯ ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งโดยคาดหวังว่า ส.ส. ที่ตนเลือก เข้าไปนั้นจะกลับมาช่วยพัฒนาท้องถิ่นและช่วยเหลือตนเองอีกครั้ง

ร้อยละ 20.69 มีความเห็นว่า นโยบายและชื่อเสียงของพรรคมีอิทธิพลคือชัยชนะในการเลือกตั้งของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้จะเกิดในท้องที่ที่ประชาชนมีการศึกษาและมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง เช่น ในเมืองหลวงและจังหวัดทางภาคใต้ เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ประชาชนนิยมลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งโดยการเลือกเป็นพรรค ดังคำสัมภาษณ์ของคุณสุพัตรา มาสดิตต์ ที่กล่าวไว้ข้างต้น

สำหรับปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้สมัครฯ ส.ส.สตรีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งประการต่อมา คือ อิทธิพลของบิดาที่และญาติของผู้สมัครฯ และอิทธิพลบารมีของหัวหน้าพรรค หรือแกนนำของพรรคนั้นได้รับคะแนนร้อยละ 17.59 และ 15.52 โดยมีลำดับความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 4 และ 5 ตามลำดับ

จากการนำเสนอข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยได้ทราบความจริงบางส่วนบางอย่างเกี่ยวกับการเมืองไทยโดยเฉพาะเรื่องการเลือกตั้ง กล่าวคือ เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ในการเลือกตั้งของประชาชนและปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง จะเห็นได้ว่าในการเลือกตั้งของไทยนั้น คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครฯ จะมีความสำคัญเป็นลำดับแรก เพราะประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งจะพิจารณาและให้ความสำคัญต่อประเด็นนี้เป็นอันมาก ทั้งนี้เพราะประชาชนมีความคาดหวังต่อผู้ที่จะเป็นผู้แทนฯ ของเขา ดังนั้นในเบื้องต้นจึงมีการเปรียบเทียบคุณสมบัติของผู้สมัครฯ แต่ละคนเพื่อพิจารณาว่าใครมีความเหมาะสมมากที่สุดในการที่จะมาเป็นตัวแทนเพื่อที่จะเป็นปากเป็นเสียงเรียกร้องและตอบสนองความต้องการของเขาได้ดีที่สุด การพิจารณาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครจะพิจารณาใน 2 ลักษณะ คือ 1. ความรู้ความสามารถในการเป็นตัว

แทน และ 2.ด้านจิตใจ คุณสมบัติของผู้สมัครฯ ประการนี้สำคัญมากเพราะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องความน่าเชื่อถือ (trust) และความไว้วางใจ (confidence) ซึ่งความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจนั้นจะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้สมัครฯ และประชาชนมีการรู้จักใกล้ชิดสนิทสนมกระทั่งเกิดความรู้สึก "ความเป็นพวกพ้องเดียวกัน" และความเป็นพวกพ้องเดียวกันนี้จะขึ้นอยู่กับคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครฯ แต่ละคนจะสามารถสร้างความน่าเชื่อถือ (trust) และความไว้วางใจ (confidence) ต่อประชาชนได้มากน้อยเพียงใด และเมื่อประชาชนเกิดความเชื่อถือและไว้วางใจหรือเกิดความรู้สึกว่าเป็นพวกพ้องเดียวกันแล้ว ก็จะนำไปสู่การลงคะแนนเสียงสนับสนุนเพื่อให้ผู้สมัครฯ คนนั้นได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครฯ กับประชาชนดังกล่าวนี้ได้สะท้อนความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ของสังคมไทย (patron-client relation) โดยผู้สมัครฯ ในฐานะผู้อุปถัมภ์ (patron) ฝ่ายหนึ่งกับประชาชนซึ่งเป็นผู้รับการอุปถัมภ์ (client) อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์นี้จะต้องมีความต่อเนื่องตลอดเวลาทั้งก่อนหน้าการเลือกตั้งและภายหลังการเลือกตั้งแล้วทั้งนี้เพราะว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากความรู้สึกสนิทสนมและความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ซึ่งจะต้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดเวลา

ประเด็นที่ควรพิจารณาประการต่อมาสำหรับการเลือกตั้งของไทยก็คือ การให้ความช่วยเหลือแก่ท้องถิ่นและประชาชนของผู้สมัครฯ และกลุ่มผู้สนับสนุนนั้นมีอิทธิพลมากต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชน โดยสามารถสังเกตได้จากตารางรูปที่ 2 และ 3 จะเห็นได้ว่า การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวประสบความสำเร็จชนะในการเลือกตั้ง โดยมีความสำคัญลำดับที่ 2 รองลงมาจากผู้สมัครฯ ส่วนตัวของผู้สมัครฯ คำถามที่น่าสนใจก็คือ ทำไมการช่วยเหลือท้องถิ่นและประชาชนจึงมีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งของไทยและการเมืองไทยและคำถามที่สอง คือ ผู้สมัครฯ มีเจตนาอย่างไรในการให้ความช่วยเหลือแก่ท้องถิ่นและประชาชน การตอบคำถามแรกสามารถตอบได้ไม่ยากนักถ้าหากมีความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานของสังคมไทย เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพ ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำ ถนน ไฟฟ้า เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ ที่ประชาชนกำลังประสบอยู่ขณะนี้รัฐไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้อย่างทันที่ทั้งที่ตังนั้นเมื่อผู้สมัครฯ ได้แสดงเจตจำนงเสนอความช่วยเหลือเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนดังกล่าวให้แก่ประชาชนและ

ท้องถิ่น ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะการช่วยเหลือ ดังนี้คือ 1.เงิน 2.วัสดุสิ่งของต่าง ๆ และ 3.การอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ เช่น การฝากเข้าทำงาน, ฝากเข้าโรงเรียน, เป็นต้น ว่าเป็นตัวกลางในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักธุรกิจ เป็นต้น ฉะนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่การให้ความช่วยเหลือแก่ท้องถิ่นและประชาชนจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในการเลือกตั้งของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้สมัครฯ และประชาชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นเป็นพวกพ้องเดียวกัน การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวจะยิ่งมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ส่วนคำถามที่ 2 นั้น ตอบยากมาก เนื่องจากจะต้องเข้าใจแรงจูงใจหรือจุดมุ่งหมายในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนว่าเป็นอย่างไรจึงจะนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับเจตนาในการเสนอความช่วยเหลือให้แก่ท้องถิ่นและประชาชน ทั้งนี้ เพราะ การให้ความช่วยเหลือแก่ท้องถิ่นและประชาชนได้กลายเป็นตัวบ่งชี้ (indicator) ที่สำคัญต่อชัยชนะในการเลือกตั้งของไทยซึ่งคิดว่าน่าจะมีการศึกษารายละเอียดของเรื่องนี้ในโอกาสต่อไป

ข้อสังเกตประการที่ 3 คือแม้ว่าเราจะมีกรอบแบบประชาธิปไตยมานานแล้วก็ตาม พรรคการเมืองยังไม่สามารถเป็นสถาบันทางการเมืองได้ดังสังเกตได้จากข้อมูลที่ปรากฏข้างต้น จะพบว่าในการเลือกตั้งนั้นประชาชนจะนิยมเลือกตั้งบุคคลมากกว่าคำนึงถึงนโยบายของพรรคการเมือง แม้ว่าจะมีบ้างที่ประชาชนมีการศึกษาและมีความตื่นตัวในทางการเมืองสูงซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสำนึกในทางการเมืองของประชาชนยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และควรที่จะได้มีการพัฒนาความสำนึกทางการเมืองให้แก่ประชาชนเพิ่มมากยิ่งขึ้น

3. ปัจจัยที่ส่งเสริมและที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี

ในบทต้นๆ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไปบ้างแล้ว ทว่าเป็นการหยิบยกปัญหาและอุปสรรครวมทั้งปัจจัยในการสนับสนุนส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีโดยการอาศัยแนวความคิดทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าแนวความคิดทฤษฎีที่นำมาใช้อธิบายเรื่องนี้มีความถูกต้อง หรือสามารถนำมาใช้ได้กับสังคมการเมืองไทย หรือไม่นั้นจำเป็นต้อง

ต้องพิสูจน์ตรวจสอบด้วยข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการศึกษาวิจัย ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่การหาข้อสรุปทั่วไป (generalization) เกี่ยวกับการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีไทย

3.1 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี

การเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ นับได้ว่ามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทปัจจุบันของสตรีต้องออกมาทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยหารายได้ในกรณีฉุกเฉินหรือครอบครัวได้ออกมาทำงานนอกบ้านนั้นทำให้สตรีมีบทบาทในทางสังคมเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้สตรีเริ่มมองเห็นคุณค่าของตนเองต่อความรับผิดชอบในการพัฒนาสังคมเท่าเทียมกับบุรุษมิใช่ปล่อยให้เป็นการกระทำหน้าที่ของบุรุษแต่เพียงลำพัง

ในด้านการเมืองนั้นปัจจุบันสตรีกลายเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่มีความสำคัญอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคมในปัจจุบัน ซึ่งเชื่อว่า อาณาทางการเมืองควรที่จะได้มีการกระจายสู่ประชาชนโดยไม่จำกัด เพศ ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา และควรที่ประชาชนทั้งบุรุษและสตรีจะได้รับโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเสมอภาคกัน แต่สภาพการณ์ดังกล่าวในความเป็นจริงหาได้เกิดผลเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะความสำนึกเกี่ยวกับความแตกต่างทางเพศ (sex conscious) ยังคงมีอยู่มาก ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงนำไปสู่การค้นหาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีไทย โดยอาศัยแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องนี้ของนักวิชาการต่างๆ ดังนี้

Currell (1974 : 158-181) ได้ศึกษาที่เป็นผู้นำทางการเมืองในระดับชาติ และได้ค้นพบอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี ดังนี้

1. การรับภาระเลี้ยงดูเด็ก ส่วนใหญ่จะเกิดสำหรับสตรีที่มีอายุต่ำกว่าสามสิบ และปัจจุบันนี้จะไม่เป็นจริงสำหรับผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่นเพราะสามารถรับภาระควบคู่ไปกับการกิจทางการเมืองการปกครองในท้องถิ่นได้

2. การสั่งสมและการกล่อมเกลாதองการเมือง เป็นผลทำให้สตรีไม่แสดงออกมักจะเก็บตัว และเป็นฝ่ายยอมให้กับบุรุษ ตลอดจนการได้รับข่าวสารข้อมูลทางการเมืองน้อยกว่าบุรุษ ทำให้สตรีมีความสนใจทางการเมืองต่ำ นอกจาก

นั้นอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน บรรยากาศของโรงเรียน วัฒนธรรมทางสังคม และความแตกต่างทางชนชั้นในทางสังคม ต่างก็มีผลต่อการเข้าบทบาทการเป็นผู้นำทางการเมืองของสตรีทั้งสิ้น

3. การมาจากครอบครัวที่มีพื้นฐานทางการเมือง หรือเป็นครอบครัวที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งจะเป็นการถ่ายทอดความสนใจเกี่ยวกับการเมืองให้สตรีแตกต่างกัน

4. สตรีมีโอกาสเข้าสู่บทบาทผู้นำทางการเมืองได้ โดยการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองแทนที่บุรุษที่อยู่ใกล้ชิด เช่น บิดา สามี พี่ชาย

5. ลักษณะของกลุ่มสตรีเป็นชนกลุ่มน้อย จึงไม่สามารถรวมกลุ่มกันให้เป็นองค์กรอิสระที่มีอยู่ภายใต้การปกครองของบุรุษ และกลุ่มสตรีก็ยอมรับว่าสังคมเป็นโลกของบุรุษ สตรีพอใจกับการได้รับการปฏิบัติจากบุรุษ สิ่งเหล่านี้นับเป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองอย่างยิ่ง

6. สาเหตุมาจากระบบเลือกตั้ง การที่สตรีเป็นชนกลุ่มน้อย ประกอบกับการไม่ยอมรับในบทบาทของสตรี จึงทำให้สตรีมักจะไม่ได้รับการสนับสนุนเมื่อเข้าสู่การเมือง นอกจากนี้เกี่ยวกับการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก ส่งผลให้สตรีมีโอกาสได้รับการเลือกตั้งเป็นจำนวนน้อย

Millette (1971:23-58) ได้อธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. เรื่องอุดมการณ์ เป็นผลมาจากการสั่งสมกลุ่มเกลียดทางสังคมและวัฒนธรรม ให้มีการยอมรับการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ยอมรับลักษณะการปกครองที่ผู้ปกครองมีความเด็ดขาด ใช้อำนาจบังคับ

2. ความแตกต่างทางชีวภาพ เป็นผลทำให้แต่ละเพศมีสภาพจิตใจแตกต่างกัน นอกจากนี้วัฒนธรรมได้กำหนดวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับชีวภาพของสตรีด้วย

3. ลักษณะโครงสร้างทางสังคมที่มีบุรุษเป็นผู้ปกครอง วัฒนธรรมประเพณีที่กำหนดให้บุรุษเป็นผู้นำครอบครัว

4. ระดับของชนชั้นในสังคม เป็นสิ่งกำหนดสถานภาพและบทบาทของสตรีส่วนใหญ่แล้วสตรีที่อยู่ในชนชั้นที่สูงจะมีบทบาทมากกว่าสตรีที่อยู่ในชนชั้นต่ำ และในชนชั้นเดียวกันสตรีก็มีบทบาทน้อยกว่าบุรุษ

5. สตรีต้องมีหน้าที่รับผิดชอบภายในบ้าน จึงทำให้ไม่มีเวลาในการเพิ่มพูนความรู้ให้สูงขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยในการยกระดับฐานะของตนเองให้สูงขึ้น

6. การที่บุรุษใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการบังคับสตรีให้อยู่ภายใต้อำนาจของตน เช่น การบัญญัติไว้ในกฎหมายอิสลาม ที่กำหนดให้บุรุษมีฐานะสูงกว่าสตรี

7. แนวความคิดทางมนุษยวิทยา และทางศาสนา บทบาทของสตรีถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมมากกว่าทางด้านชีวภาพ โดยเฉพาะตามคำสั่งสอนทางศาสนา

8. สตรีมีความผันแปรในทางอารมณ์ และมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนตามค่านิยมของสังคม ในทางจิตวิทยาความคิดเกี่ยวกับบทบาทของสตรีนั้น สตรีจะยอมรับบทบาทตามที่สังคมเป็นผู้กำหนดให้ จึงทำให้ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกับบุรุษ

Kirkpatrick (1979 : 8-20) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี ดังนี้

1. ข้อจำกัดทางด้านจิตวิทยา (physiological constraints) นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้สตรีขาดบุคลิกภาพในการเป็นผู้นำ ประกอบกับความเชื่อตามคำสั่งสอนทางศาสนาที่เน้นบทบาทของบุรุษให้เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองครอบครัวยุติการให้ทัศนคติเกี่ยวกับจุดกำเนิดสังคมที่ต้องอาศัยการใช้อำนาจบังคับในการจัดระเบียบของสังคม จึงทำให้สตรีเชื่อว่าการใช้อำนาจบังคับในสังคมนั้นเป็นเรื่องบุรุษ

2. ข้อจำกัดทางด้านวัฒนธรรม (cultural constraints) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดบุคลิกภาพที่แตกต่างกันระหว่างบุรุษและสตรี วัฒนธรรมจะเป็นตัวกำหนดบรรทัดฐานของเพศ จำแนกพฤติกรรมและบทบาทของแต่ละเพศโดยอาศัยกระบวนการสั่งสมและกล่อมเกลารวมทางการเมือง จึงเป็นที่เชื่อกันว่าวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดและจำกัด การพัฒนาตนเองของสตรี จำกัดทางเลือกและโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

3. ข้อจำกัดทางด้านบทบาท (role constraints) ประเด็นนี้มีความเชื่อว่า บุคคลจะพยายามรักษาบทบาทของตน และพยายามประพฤติปฏิบัติตามที่ถูกคาดหวังจากสังคมภายนอก ดังนั้นเมื่อสตรีจำเป็นต้องปฏิบัติตามบทบาททาง

เพศที่ สังคมคาดหวังในการเป็นภรรยาและมารดา จึงทำให้สตรีไม่มีเวลาในการเข้ามีส่วนร่วมในงานด้านอื่นๆ นอกเหนือไปจากงานบ้าน

4. ข้อจำกัดจากการวางแผนร่วมกันของบุรุษ (male conspiracy) เพื่อผูกมัดให้สตรีติดอยู่กับบทบาทในการเป็นภรรยาและมารดา อาจจะทำให้สตรีได้เข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมบ้างในระดับต่ำๆ แต่ไม่ยอมรับให้สตรีได้มีโอกาสก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำ ทั้งนี้สาเหตุมาจากความเชื่อที่ว่าบุรุษต้องการรักษาอำนาจ และตำแหน่งที่มีอิทธิพลทางการเมืองของตนไว้นั่นเอง

ขณะทำงานทางวิชาการเกี่ยวกับสตรีไทย กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง เช่น การศึกษาของคณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรม และบทบาทของสตรีของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2523 : 194-204) พบว่าอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีไทย

1. ระบอบการปกครองในสมัยโบราณ ไม่เปิดโอกาสให้สตรีได้มีบทบาทในด้านการเมืองการปกครอง

2. ความคิดความเชื่อของสตรี ซึ่งเชื่อว่าหน้าที่ทางการเมืองการปกครองเป็นของบุรุษ สตรีไทยจึงขาดความสนใจในเรื่องนี้ แต่เมื่อมีคราวจำเป็น สตรีไทยก็สามารถทำหน้าที่ในด้านการเมืองการปกครองได้ด้วยความรับผิดชอบยิ่ง

3. ลักษณะการอบรมของสตรี ทำให้สตรีขาดลักษณะการเป็นผู้นำ

บรรพ ประพฤติดี และคณะ (2520 : 214-216) ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครองของสตรี และได้พบประเด็นที่น่าสนใจกล่าวคือ ค่านิยมและระดับการศึกษาของสตรีจะมีอิทธิพลต่อการเข้าสู่บทบาทการเป็นผู้นำของสตรี กล่าวคือ การที่สตรีมีโอกาสในการศึกษาต่ำประกอบด้วยค่านิยมของสังคมไทยที่ไม่ยกย่องให้สตรีเป็นผู้นำ ส่งผลให้สตรีขาดความมั่นใจในตัวเอง เหล่านี้นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สตรีมีโอกาสน้อยในการก้าวสู่ตำแหน่งผู้นำ

อภิชาติ จารัสฤทธิรงค์ และ เทพี พันธุ์เมธา (2527 : 14-16) ได้สรุปผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคผู้นำท้องถิ่นสตรีไว้ดังนี้คือ การเป็นผู้นำสตรีมักประสบปัญหาในระยะแรกของการทำงาน แต่เมื่อได้แสดงบทบาทให้เป็นที่ยอมรับแล้ว เพศมิได้เป็นอุปสรรคต่อการทำงานแต่อย่างใด และได้กล่าวต่อไปอีกว่าสตรี

ในปัจจุบันที่จะก้าวสูงขึ้นไปในบทบาททางการเมืองการปกครอง หากมีการศึกษาสูง และได้รับการยอมรับสนับสนุน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ตั้งข้อสังเกตว่า สตรีนั้นสามารถทำงานได้ในระดับผู้นำ เช่นเดียวกับบุรุษ ปัญหาและอุปสรรคที่แท้จริงที่ขัดขวางมิให้สตรีก้าวเข้ามาเป็นผู้นำทางการเมืองน่าจะอยู่ที่ตัวสตรีเอง กล่าวคือ สตรีมักขาดความตื่นตัวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง จากผลการวิจัยพบว่า สตรีที่ผู้นำส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานทางครอบครัวที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง นอกจากนี้การศึกษาของสตรี จะเป็นตัวแปรสำคัญที่จะช่วยพัฒนาความคิดของสตรีในการยกระดับสถานภาพของตน

โดยสรุปจากการศึกษาทั้งของนักวิชาการตะวันตก และนักวิชาการไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี คือปัจจัยจากตัวของสตรีเอง อันได้แก่ การศึกษา อายุ อาชีพ ภูมิฐานะ การนับถือศาสนา เป็นต้น และปัจจัยภายนอกตัวสตรี ซึ่งได้แก่ ค่านิยม วัฒนธรรมทางสังคม กฎหมาย ลักษณะการปกครอง สิ่งเหล่านี้นับเป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีทั้งสิ้น

จากแนวความคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นได้ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีของไทย พบปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้างในการเข้าสู่บทบาททางการเมือง และเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดร.ลลิตา ฤกษ์สารานู ได้ให้คำอธิบายไว้ดังนี้

"ประการแรก การยอมรับสตรียังมีน้อย และมองว่าบทบาททางการเมืองนั้น ประชาชนเขาจะมองว่าผู้ชายจะเป็นนักการเมืองต่อสู้เพื่อบ้านเมืองได้ดีกว่า เราจะเห็นว่าถ้าย้อนดูประวัติศาสตร์การเมืองไทยโดยตลอด จะเห็นว่ามีผู้หญิงได้รับเลือกตั้งเข้ามา แต่ว่าจะไม่เด่น (บทบาท) ไม่เหมือนผู้ชาย เพราะสามารถแสดงบทบาทในลักษณะแข็งกร้าวได้ เช่น ตัดคูกะไรอย่างนี้ ซึ่งเด่นชัดกว่าแม้ในระยะหลังๆ ตั้งแต่ปี 16 สตรีเริ่มมีบทบาทในทางการเมืองเด่นชัด และเป็นที่ยอมรับของคนมากขึ้น เพราะฉะนั้นอุปสรรคอันหนึ่งคือค่านิยม วันแต่ว่าสตรีคนนั้นจะแสดงความสามารถเด่นชัดกระทั่งคนยอมรับ ก็จะไม่มียุโรปสรรคเกี่ยวกับเรื่องนี้ ประการที่สอง

การต่อสู้ทางการเมืองระหว่างสตรีกับบุรุษจะเห็นว่าผู้ชายทำได้ทุกรูปแบบ แต่ผู้หญิงไม่สามารถทำได้ทั้งหมด เช่น การไปอยู่ตึกๆ ตึ้นๆ กันเหล้าสนุก สนานเฮฮาทำไม่ได้ นะคะ ผู้หญิงก็คือผู้หญิง ภาพความเป็นสตรีของไทยหรือ ต่างประเทศก็เหมือนกันเราทำในส่วนนี้ไม่ได้ อันนี้ เป็นอุปสรรคอันหนึ่งใน เรื่องการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง นอกจากนี้ปัญหาเรื่องความปลอดภัย ผู้หญิงอาจต้องมีคนติดตามเยอะเมื่อต้องเข้าไปในท้องที่ที่ไม่ปลอดภัย ในขณะที่ผู้ชายอาจจะขับรถไปคนเดียว และไปนั่งสนทนาปราศรัยกับใครก็ได้" (สัมภาษณ์ ดร.ลลิตา ฤกษ์สาราญ เมื่อ วันที่ 19 มิถุนายน 2534)

ข้อคิดเห็นของ ดร.ลลิตา ฤกษ์สาราญ ต่ออุปสรรคในการเข้าสู่ บทบาททางการเมืองของสตรีมี 2 ประการ คือ

- 1) การยอมรับสตรียังมีน้อย อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมค่านิยมของสังคม
- 2) ข้อจำกัดของความเป็นผู้หญิง ซึ่งทำให้ไม่สามารถกระทำการต่อสู้ใน ทางการเมืองได้ในทุกรูปแบบเหมือนผู้ชาย

คำอธิบายดังกล่าวเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก โดยเฉพาะในประเด็นการ ยอมรับสตรียังมีน้อย เท่ากับแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยปัจจุบันยังไม่ยอมรับใน ความรู้ความสามารถ หรือศักยภาพของสตรีในการบริหารบ้านเมือง เพราะเมื่อพิจารณา สาเหตุการไม่ยอมรับดังกล่าวนี้เกิดจากวัฒนธรรมแบบค่านิยมทางสังคม และการที่ สตรีจะเอาชนะอุปสรรคดังกล่าวนี้ได้ และนำไปสู่การยอมรับ ดร.ลลิตา ฤกษ์สาราญ ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าสตรีจะต้องแสดงความสามารถให้ประจักษ์เด่นชัด กระทั่งคนยอมรับคำถาม สตรีจะมีโอกาสแสดงความสามารถให้เป็นที่ยอมรับได้ อย่างไร

คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้อง และเสริมต่อ จาก ดร.ลลิตา ฤกษ์สาราญ ในประเด็นเรื่องการไม่ยอมรับในความสามารถ ของสตรีและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีดังนี้

"อิทธิพลของวัฒนธรรมและทัศนคติ "ผู้หญิงต้องอยู่บ้าน ผู้ชายต้อง เลี้ยงดู" สังคมมันเปลี่ยนไป ผู้ชายทำงานคนเดียวไม่พอ ผู้หญิงต้องออก

มาช่วยทำด้วย เขายอมรับบทบาทให้ผู้หญิงทำงานนอกบ้านได้ ไปทำไร่นา ซึ่งมีความลำบากเท่าๆ กับผู้ชาย แต่บทบาทงานในบ้าน ผู้ชายยังไม่ยอมรับว่าจะต้องช่วยด้วยและผู้หญิงเองก็ยังไม่รู้สึกว่ามันเป็นเรื่องของผู้หญิง เพราะฉะนั้นผู้หญิงเมื่อต้องทำงานทั้งภายในและภายนอกบ้าน จึงทำให้ไม่มีเวลาที่จะคิดอะไร ทางใต้ผู้หญิงต้องทำสวนไปกรีดยางเหมือนผู้ชายกลับตอนบ่ายก็มีอาชีพเสริมอีก นอกเหนือจากต้องเลี้ยงดูลูก ทำอาหาร ขณะที่ผู้ชายไปเที่ยวไปกินเหล้า และผู้หญิงเองก็ยอมรับสภาพนั้น ขณะที่ผู้ชายก็คิดว่าเป็นงานที่ผู้หญิงต้องทำจะเห็นได้ว่าผู้หญิงต้องทำงานหนักจริงๆ เท่ากับผู้ชาย และงานเห็นก็ยังมียุ่สภาพอย่างนี้ปลดไม่ออก เพราะฉะนั้นผู้หญิงจะเอาเวลาที่ไหนไปคิดอะไรที่สร้างสรรค์กว่านี้และอีกประการหนึ่งผู้หญิงเองก็มีความรู้สึกว่าจะไปทำอะไรมากมาย เขาถึงรู้สึกว่่าพ่แก่่งเหลือเกินที่ไปเป็น ส.ส. เป็นรัฐมนตรี พ่ก็พยายามอธิบายว่าไม่ใช่แก่่งแต่มันมีโอกาสเราให้โอกาสดกับตัวเองที่จะไปทำงานแบบนี้ อย่างที่สมมุติว่าถ้าไม่ได้เรียนหนังสือ ก็จะไม่มีโอกาสขึ้นมาอยู่ในระดับนี้ ซึ่งใครก็สามารถทำได้ถ้าหากว่ามีโอกาส" (สัมภาษณ์คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2534)

คำอธิบายของคุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ เกี่ยวกับสาเหตุการไม่ยอมรับในความสามารถของสตรี และเป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี ประการแรก คือ วัฒนธรรม ทศนคติ ค่านิยมของคนไทย และสังคมไทย ที่คิดว่า "ผู้หญิงต้องอยู่บ้าน ผู้ชายต้องเลี้ยงดู" ได้สะท้อนให้เห็นความคาดหวัง (expectation) และการกำหนดบทบาท (role) ของสังคมไทยที่มีต่อบุรุษและสตรี โดยกำหนดให้บทบาทและหน้าที่ภายในบ้านเป็นของสตรี ซึ่งจะต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกดูแลบ้านเรือน ฯลฯ และบทบาทหน้าที่ภายนอกบ้านเป็นเรื่องของบุรุษ ซึ่งจะต้องทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวไปจนกระทั่ง เรื่องการบริหารปกครองบ้านเมือง ภายหลัง เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงผู้หญิงต้องออกมาช่วยผู้ชายทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัว อันเนื่องจากความจำเป็นทาง เศรษฐกิจและยังคงแบกรับภาระงานบ้านเหมือนเดิม จึงทำให้ผู้หญิงไม่มีเวลาที่จะให้ความสนใจในเรื่องอื่นใดอีก ประการที่สองเป็นอุปสรรคอันเกิดจากตัวของสตรีเองที่คิดว่าตนเองไม่มีความสามารถ ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะสตรี

ไทยได้รับโอกาสทางการศึกษาน้อย เนื่องจากคนไทยมีค่านิยม "ลูกผู้หญิงอีกหน่อยสามีก็เลี้ยงขณะที่ลูกผู้ชายต้องเป็นผู้นำเป็นหัวหน้าครอบครัว จึงต้องส่งให้เรียนหนังสือ" ดังนั้นเมื่อผู้หญิงมีการศึกษาน้อยก็จะส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพตามมา นั่นก็คือเป็นแม่บ้านทำสวน ทำไร่นา เป็นกรรมกร ซึ่งก็ไม่ได้ไปไกลกว่านี้ ตามความคิดเห็นของคุณหญิงสุภัทรา มาศดิตถ์ เมื่อการศึกษาน้อยการประกอบอาชีพก็อยู่ในเกณฑ์ต่ำ เพราะฉะนั้นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของสตรีก็ต่ำจึงทำให้สตรีขาดความเชื่อมั่นในตัวเองดังกล่าวข้างต้นสำหรับทางแก้ไขเรื่องนี้ตามข้อเสนอของคุณหญิงสุภัทรา มาศดิตถ์ ก็คือการส่งเสริมการศึกษา และให้โอกาสแก่สตรีมากขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพของตัวเอง และเมื่อสตรีเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองแล้วก็จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น

นอกเหนือจากประเด็นเรื่องวัฒนธรรม ทศนคติและค่านิยมทางสังคมและข้อจำกัดอันเกิดจากตัวของสตรีที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีท่านอื่นๆ ล้วนมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน และได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมนอกเหนือจากนี้กล่าวคือเรื่องครอบครัว และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ดังคำสัมภาษณ์ของศรีสกุล เตชะไพบูลย์

"ค่านิยม ผู้หญิงเลี้ยงลูก ผู้ชายทำงานยังคงติดยึดอยู่ แม้ปัจจุบันผู้หญิงจะทำงานแต่ก็ยังต้องเลี้ยงลูกทำให้ไม่มีเวลา เพราะฉะนั้นโอกาสที่จะเล่นการเมืองของสตรีจึงมีน้อย ต้องดูแลครอบครัวของตัวเองให้ได้ก่อน เว้นแต่ครอบครัวนั้นแสดงภาคภูมิใจจริงๆ และครอบครัวนั้นมีเศรษฐกิจดีพอสมควร งานการเมืองเป็นงานที่ต้องทำร้อยเปอร์เซ็นต์เต็ม อาจจะไม่มีความเวลาทำงานอื่นเลย เพราะฉะนั้นถ้าเศรษฐกิจไม่ดีแล้วเรามัวแต่ทำงานการเมืองครอบครัวเราอาจจะประสบปัญหาทางเศรษฐกิจบ้าง และปัญหาอื่นจะเกิดตามมา" (สัมภาษณ์คุณศรีสกุล เตชะไพบูลย์ เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2534)

คำอธิบายของ ศรีสกุล เตชะไพบูลย์ ทำให้เราทราบประเด็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี อันได้แก่ความเข้าใจของครอบครัว และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งในความเข้าใจของ ศรีสกุล

เดชะไพบูลย์ นั้นความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หมายถึง การสามารถช่วยเหลือตนเองได้และการไม่เป็นหนี้ ขณะที่เย็นจิตต์ รพีพัฒน์ ณ.อยุธยา ได้อธิบายเสริมต่อนอกเหนือจากที่กล่าวมาอันได้แก่ 1) บทบาทของรัฐที่ผ่านมามีได้ส่งเสริมให้สตรีเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าที่ควร 2) ลักษณะการเลือกตั้งของไทย ที่มีการหาเสียงไม่ค่อยเป็นธรรมดา มีการขุดคุ้ยเรื่องส่วนตัวออกใบปลิวออกมาโจมตีให้เสีย ๆ หาย ๆ มากกว่าที่จะใช้รูปแบบการหาเสียงในลักษณะการวิพากษ์วิจารณ์ ในเรื่องปัญหาของบ้านเมืองและนโยบายของพรรคการเมือง ส่วนอุปสรรคอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้จะเป็นลักษณะร่วมกันทั้งของผู้หญิง และผู้ชาย ที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง เช่น การใช้เงินซื้อเสียง เป็นต้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับสาเหตุการไม่ยอมรับ ในความสามารถของสตรี และเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามีส่วนร่วมหรือเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีสามารถสรุปปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีได้ดังนี้ เกิดจากตัวของสตรีเองที่ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง และขาดความตื่นตัวในการเมือง ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากการศึกษา อายุ อาชีพ เป็นต้น ดังที่ได้อธิบายในรายละเอียดแล้วข้างต้น อีกประการหนึ่งเกิดจากปัจจัยบางสิ่งแวดล้อมภายนอกของสตรีอันได้แก่ อิทธิพลของวัฒนธรรม ค่านิยม กฎหมาย การเลือกตั้ง และผลการศึกษาที่กล่าวแล้วข้างต้นนี้เมื่อพิจารณากับข้อสรุปของนักวิชาการตะวันตก และของไทยที่นำมาเป็นกรอบในการศึกษาพบที่มีความสอดคล้องต้องกัน กล่าวคือ ปัญหาการไม่ยอมรับในความสามารถของสตรี และเป็นปัจจัยอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี นั้นเกิดจากตัวของสตรีเอง และเกิดจากสภาพแวดล้อมของสตรี ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวข้างต้น

3.2 ปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี

ในตอนต้นผู้วิจัยได้ศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีไทยไปแล้ว และโดยทั่วไปเมื่อมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคแล้วก็ควรที่จะมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีด้วย การศึกษาวิจัยในประเด็นปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีนี้ผู้วิจัยได้นำเอาข้อสรุปจากผลการศึกษาของนักวิชาการทั้งของตะวันตกและไทย เพื่อมาเป็นแนวในการพิจารณาศึกษาดังต่อไปนี้

Manderson (1980:115-128) ผู้ศึกษาผู้นำทางการเมืองสตรีในระดับท้องถิ่นของมาเลเซีย และได้ข้อสรุปดังนี้คือ ผู้นำสตรีส่วนใหญ่จะอาศัยการศึกษาเป็นวิถีทางในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและในการยกระดับสถานภาพทางสังคมของตน และนอกจากจะอาศัยโอกาสทางการศึกษาแล้ว ผู้นำสตรีได้อาศัยองค์ประกอบอื่นๆอีก ดังนี้

1. บิดามารดามีภูมิฐานะอยู่ในท้องถิ่นนั้น
2. บิดาและสามีส่วนใหญ่จะมีอาชีพเป็นข้าราชการ
3. เป็นบุคคลที่สามารถใช้ภาษาได้ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาท้องถิ่น
4. อาชีพเดิมของผู้นำสตรีส่วนใหญ่จะเป็นแม่บ้านรองถัดมาเป็นครู
5. อื่นๆ เช่น การมีสมาชิกในครอบครัวมีความเกี่ยวข้องกับการเมือง

ขณะเดียวกัน Kirkpatrick (1979:30-38) ได้อธิบายลักษณะที่เอื้อต่อการทำงานเพื่อส่วนรวมดังนี้

1. เป็นคนที่อยู่ในภูมิฐานะเดิม กล่าวคือการย้ายถิ่นทำให้บุคคลมีความรู้สึกไม่ลึกซึ้งต่อชุมชนเหมือนกับคนพื้นเพเดิม จากการศึกษาส.ส.สตรีอเมริกันพบว่าส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่ในภูมิฐานะเดิม
2. สภาพแวดล้อมของชุมชนขนาดเล็ก ทำให้บุคคลเกิดความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่าชุมชนขนาดใหญ่
3. ชนชั้นในสังคม สร้างโอกาส ประสบการณ์ เกียรติยศ และความรู้สึกให้กับบุคคลว่าการเข้าร่วมกับส่วนรวมมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ชนชั้นไม่ได้ประกันว่า ถ้าสตรีในชนชั้นสูงจะมีความทะเยอทะยานสูง และสตรีในชนชั้นต่ำจะมีความทะเยอทะยานต่ำด้วย เพราะชนชั้นจะเป็นสิ่งช่วยสร้างโอกาสให้กับบุคคลจากการศึกษาพบว่า ส.ส.สตรีอเมริกัน มาจากทุกชนชั้นในจำนวนที่เท่าๆกัน
4. การศึกษา และอาชีพของบิดามารดาไม่ใช่สิ่งช่วยพัฒนาให้บุตรสาวมีความกระตือรือร้น อย่างไรก็ตามพบว่าการศึกษาและอาชีพของบิดามารดาจะมีผลกระทบต่อรูปแบบของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในงานสาธารณะของบุตร

5. ลักษณะสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัว มีผลกระทบต่อการพัฒนาตนเองของสตรี แต่ผลกระทบจะลดน้อยลงเพราะปัจจัยด้านตัวบุคคล และการเปลี่ยนแปลงในสังคม สตรีที่กระตือรือร้น เชื่อมั่นในตัวเองมุ่งมั่นแสวงหาความสำเร็จก็จะสามารถสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมได้

6. การกล่อมเกลாதงการเมืองจากครอบครัวจะเป็นพื้นฐานจำแนกเป้าหมายการทำงานของบุคคล การมีบิดามารดาเป็นคนกระตือรือร้นในกิจกรรมส่วนรวมจะทำให้สตรีเกิดการเรียนรู้ว่า เรื่องที่เกี่ยวกับการเมืองมิใช่เป็นเรื่องของบุรุษเพียงฝ่ายเดียว

สำหรับการศึกษาของนักวิชาการไทยนั้น จากการศึกษาของ บวรประพฤดี (2520:213-214) พบว่าปัจจัยที่กำหนดต่อความสำเร็จในการเป็นผู้นำทางการบริหารของสตรี คือ 1. การมีระดับการศึกษาสูง และ 2. ภูมิหลังของผู้นำสตรีมีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวทางการเป็นผู้นำแต่ไม่ใช่เป็นสิ่งกำหนดหกหรือมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นผู้นำทางการบริหารของสตรีนอกจากนี้การศึกษาของคณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรม และบทบาทของสตรี ของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2523:41-43) พบว่าปัจจัยที่สนับสนุนบทบาททางการเมืองของสตรีมีดังนี้ คือ

1. ปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อทางสังคมทำให้อคติที่มีต่อสตรีลดน้อยลง การให้ความสำคัญเรื่องความสามารถของบุคคล มากขึ้น การสร้างความพร้อมให้กับสตรีด้วยการให้พึ่งพาตัวเองมากขึ้นตลอดจนการที่สตรียอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้น มีการร่วมมือระหว่างสตรีเป็นกลุ่มเป็นองค์กรมากขึ้น

2. ปัจจัยจากตัวสตรีเอง ได้แก่ การที่สตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้น ทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น มีภาระทางครอบครัวน้อยลงด้วยการสร้างความเข้าใจให้บุรุษมีความรับผิดชอบในภาระครอบครัวและเลี้ยงดูบุตรร่วมกับสตรี

กล่าวโดยสรุป สำหรับปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีมีอยู่สองปัจจัยที่สำคัญคือ ปัจจัยจากตัวสตรีเอง ซึ่งได้แก่ ภูมิหลังต่างๆ ของสตรีและครอบครัว อาทิ การศึกษา อายุ อาชีพ ภูมิฐานะ วัฒนธรรม

ทางสังคม กฎหมาย ลักษณะรูปแบบการปกครอง เหล่านี้เป็นต้นล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี จากข้อสรุปของทั้งนักวิชาการชาวตะวันตกและไทยดังกล่าวข้างต้นได้นำไปสู่ความสนใจและใคร่ที่จะทราบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีของไทยมีปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองอย่างไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ศิริพันธ์ จุรีมาศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ดได้ให้ ความเห็นไว้ดังนี้

"พื้นฐานนักการเมืองที่ดีก็คือ ความรู้ ถ้าเรามีความรู้อันนี้เราสามารถจะเป็นตัวแทนช่วยเหลือประชาชนได้ดี ผู้หญิงถ้ามีความรู้สูงแล้วมีบทบาททางการเมืองก็จะได้รับการยอมรับและโอกาสที่จะถูกใจมติน้อยมาก อีกประการหนึ่งครอบครัวนี้ต้องดี พี่นะระบบพี่น้องถือว่าสำคัญที่สุด ที่มีญาติพี่น้อง เป็นผู้ชาย 12 คนเอามาใช้หมด นอกจากนี้ฐานะก็มีส่วนฐานะของผู้สมัครฯ อาจไม่มีส่วนเท่าไรแต่ฐานะของครอบครัวทั้งหมดที่จะช่วยเราอย่างพี่ ๆ ไม่มีตั้งแต่คุณพ่อท่านมีเขาก็ช่วยเหลือ คือเขาทำงานการเมืองเขาอาจจะไม่ให้เอาเงินมาให้เราโดยตรงแต่เขาช่วยเหลือคนนั้นคนนี้ กลายเป็นเรื่องบุญคุณประเด็นนี้สำคัญมาก ก่อนจะลงการเมืองฐานะทางบ้านก็มีส่วนเพราะถ้าคนมีฐานะง่อนแง่น แล้วถ้าคนมาขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับการเงินถ้าช่วยเหลือ เข้าไม่ได้หลาย ๆ ครั้งต่อไปเข้าจะไม่มาแต่เงินก็ใช้ว่าจะสำคัญบางคนอาจจะไม่ช่วยด้วยเงินอาจจะไปช่วยใกล้เคียง สำหรับการเลือกพรรคที่สังกัดที่ว่าไม่จำเป็นเฉพาะของพี่นะแต่คนอื่นไม่ทราบ กรุงเทพฯ อาจจะจำเป็นเพราะคนมีการศึกษาแต่ของพี่เขาไม่สนใจว่าจะอยู่พรรคไหน สนใจแต่ว่านามสกุลอะไรอย่างพี่แต่งงานก็จะไม่เปลี่ยนนามสกุล เพราะถ้าเปลี่ยนก็ต้องหาเสียงใหม่วงเล็บนามสกุลเดิมอะไรอย่างนี้ แต่ที่จำเป็นและสำคัญ มากคือความสัมพันธ์กับหัวหน้า ซึ่งเป็นบุคคลในท้องถิ่นจะช่วยเราได้มาก" (สัมภาษณ์ คุณศิริพันธ์ จุรีมาศ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2534)

ความคิดเห็นของศิริพันธ์ จุรีมาศ มีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีดังนี้ 1.ความรู้ 2.ครอบครัว 3.ฐานะทางเศรษฐกิจ 4.ความสัมพันธ์กับบุคคลระดับนำในท้องถิ่น และ 5.การเลือกสังกัดพรรคการเมืองซึ่งในประเด็นนี้ศิริพันธ์ จุรีมาศ กล่าวว่าไม่มีความสำคัญต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของตนเอง เพราะประชาชนเขานิยมเลือกตัวบุคคลมาใช้พิจารณาจากพรรคการเมืองที่สังกัด อย่างไรก็ตามศิริพันธ์ จุรีมาศกล่าวว่า อาจจะมีจำเป็น สำหรับจังหวัดอื่น ๆ เช่น กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองที่ประชาชนมีการศึกษา คำอธิบายของศิริพันธ์ จุรีมาศ ดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่ข้อสงสัยว่า ส.ส.สตรีท่านอื่น ๆ มีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้อย่างไร

"คุณสมบัติของตัวผู้หญิงเอง คือ ความรู้ความสามารถการศึกษานี้ต้องมีเป็นพื้นฐานแต่ยังไม่พอ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจก็มีส่วนหมายความว่าไม่จำเป็นต้องร่ำรวยมากนัก เพียงแต่ไม่ใช่ให้ตัวเองต้องเดือดร้อนซึ่งจะทำให้เราสามารถช่วยเหลือประชาชนได้เต็มที่ ถ้าแต่ละเดือนเรามีเงินใช้จ่ายไม่เพียงพอชาวบ้านมาขอก็ไม่ได้จะทำให้เรารู้สึกว่าเราไม่ใช่ที่พึ่งพื้นฐานของครอบครัวก็สำคัญ พ่อที่เป็นนักหนังสือพิมพ์เป็นนักการเมือง นอกจากนี้ความเป็นผู้หญิงก็มีส่วนทำให้เกิดความเป็นพรรคเป็นพวกคือ กลุ่มผู้หญิงก็จะสนับสนุนเพราะคิดว่าเป็นตัวแทนของเขา" (สัมภาษณ์คุณหญิงสุภัตรา มาศดิตถ์ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2534)

คำอธิบายดังกล่าวข้างต้นของคุณหญิงสุภัตรา มาศดิตถ์ เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีสามารถสรุปได้ดังนี้ 1)คุณสมบัติพื้นฐานของตัวสตรีเองอันได้แก่ ความรู้ ความสามารถ 2)ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หมายความว่า ถ้าผู้สมัครฯ สตรีมีฐานะพอจะช่วยเหลือหรือเป็นที่พึ่งแก่ประชาชนได้ ก็จะไปสู่การส่งเสริมสนับสนุนต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมือง 3)พื้นฐานของครอบครัว ในกรณีของคุณหญิง สุภัตรา มาศดิตถ์ ซึ่งมีบิดาเป็นนักหนังสือพิมพ์และนักการเมืองมาก่อน ดังนั้นเมื่อลงสมัครฯ ในภูมิภาคเนาของบิดา อิทธิพล บารมีของบิดาจึงมีส่วนสนับสนุนส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของคุณหญิงสุภัตรา มาศดิตถ์เป็นอย่างมาก 4)เรื่องของเพศ เนื่องจากประชากรส่วนหนึ่งเป็นผู้หญิงจึงนำไปสู่ความใกล้ชิดสนิทสนมและเกิดความรู้สึกเป็นพรรคพวก

ยินดีให้การสนับสนุนต่อผู้ลงสมัครฯ สตรีในการเป็นตัวแทนของเขา ความคิดเห็นของคุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ กับความคิดเห็นของศิริพันธ์ จุริมาศ มีประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกันทั้งนี้รวมถึงความคิดเห็นของสมาชิกผู้แทนราษฎรสตรีท่านอื่นๆ ด้วย

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถได้ข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีของไทยดังนี้

1. คุณสมบัติพื้นฐานของสตรี เช่น ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น
2. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อันหมายถึงความสามารถในการให้ความช่วยเหลือ หรือเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนได้ในระดับที่ตนเองและครอบครัวไม่เดือดร้อน
3. การมีสมาชิกในครอบครัวมีความเกี่ยวข้องกับการเมือง
4. บิดามารดามีภูมิฐานะอยู่ในท้องถิ่นนั้น หรือตนเองเป็นคนภูมิฐานะนั้น
5. ความเป็นผู้หญิงจะนำไปสู่ความรู้สึกการเป็นตัวแทนของเพศเดียวกัน
6. ความสัมพันธ์กับบุคคลสำคัญในท้องถิ่น
7. การเลือกสังกัดพรรคการเมือง

กล่าวโดยสรุปในบทนี้เกี่ยวกับเรื่องสตรีกับการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของไทยจากข้อมูลที่ได้นำเสนอทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นว่า เมื่อพิจารณาถึงแรงจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีนั้นปรากฏว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีได้ให้เหตุผล 2 ลักษณะ คือ 1) เพื่อเป็นทายาททางการเมือง ซึ่งเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ทางการเมืองของบิดา ลุงหรือพี่ 2) เพื่อต้องการแสดงศักยภาพของตนในด้านการเมืองการปกครองให้เป็นที่ปรากฏและได้รับการยอมรับจากสังคม และภายหลังเมื่อได้ตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งแล้วผู้สมัครฯ สตรีย่อมมุ่งหวังที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง เพื่อที่ตนจะได้เป็นตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่ในด้านการเมืองการปกครองต่อไปและเพื่อชัยชนะในการเลือกตั้งดังกล่าวผู้สมัครฯ สตรีจึงพยายามใช้กลวิธีในการหาเสียงต่างๆ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า จุดเริ่มต้นของกลวิธีในการหาเสียงของสตรีที่สมัครรับเลือกตั้งคือ การแสดง

คุณสมบัติพื้นฐานส่วนตัวของสตรี และครอบครัว เช่นนี้ การศึกษา อาชีพ ฐานะทางสังคม ประสบการณ์ในการทำงานเพื่อสังคม เป็นต้น เพื่อดึงดูดให้ประชาชนสนใจก่อนเป็นอันดับแรก หลังจากนั้นก็พยายามหาความรู้จักกับประชาชนให้ได้มากที่สุด โดยการอาศัยเทคนิคต่างๆ ดังนี้ เช่น การใช้ใบปลิว แผ่นป้าย การปราศรัย การใช้สื่อมวลชน การเดินเคาะประตูบ้าน การจัดตั้งฐานคะแนนเสียง เป็นต้น เทคนิคในการหาเสียงรูปแบบต่าง ๆ นี้จะเป็นสื่อในการทำความรู้จักกันระหว่างผู้สมัครฯ กับประชาชนผู้เลือกตั้ง การรู้จักกันถือเป็นเรื่องสำคัญมากในสังคมไทย เพราะจะนำไปสู่ความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ดังนั้นเมื่อผู้สมัครฯ สตรีกับประชาชนผู้เลือกตั้งเกิดความรู้สึก "เป็นพวกพ้องเดียวกัน" ก็จะนำไปสู่การสนับสนุนผู้สมัครฯ ที่เป็นพวกของตนให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง กลวิธีในการหาเสียงที่ผู้สมัครฯ สตรีส่วนใหญ่นิยมใช้มาก เพราะคิดว่าจะนำไปสู่การทำความรู้จักกับประชาชนและบังเกิดความเป็นพวกพ้องเดียวกันมากที่สุดคือ "การจัดตั้งฐานคะแนนเสียง" ซึ่งเป็นกลวิธีในการหาเสียงโดยใช้กลุ่มผู้สนับสนุน หรือหัวคะแนน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครฯ กับกลุ่มผู้สนับสนุนนี้ได้สะท้อนปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ทางสังคมไทย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ (Patron-client relation) ระหว่างผู้สมัครสตรีฝ่ายหนึ่งกับกลุ่มผู้สนับสนุนอีกฝ่ายหนึ่ง โดยผู้สมัครฯ สตรี ซึ่งมีสถานะภาพทางสังคมและเศรษฐกิจดีกว่าจะเป็น "ผู้ให้" ความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ให้แก่กลุ่มผู้สนับสนุน อันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พ่อค้า ครู พระ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลสำคัญในท้องถิ่น โดยบุคคลดังกล่าวนี้จะมีสถานะภาพทางสังคม และเศรษฐกิจต่ำกว่าผู้สมัครฯ จึงอยู่ในฐานะ "ผู้รับ" นั่นหมายความว่าภายหลังเมื่อกลุ่มสนับสนุนได้ช่วยเหลือกระทั่งผู้สมัครฯ ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งแล้ว พวกตนก็อาจจะขอความช่วยเหลือเป็นการตอบแทนบ้าง ดังนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงต้องมีความสามารถในการตอบสนองความต้องการต่างๆ ให้แก่กลุ่มผู้สนับสนุนให้ได้ มิเช่นนั้นกลุ่มผู้สนับสนุนจะเลิกให้การสนับสนุนและจะหันไปให้ความสนับสนุนแก่ผู้สมัครฯ คนอื่นที่มีความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ตนได้ดีกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวได้สะท้อนลักษณะการเมืองไทยประการหนึ่งคือ เป็นการเมืองในระบบอุปถัมภ์ (patron-client system) ดังที่ได้อธิบายแล้วข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำปัจจัยสำคัญที่นำสมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎรสตรีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเข้ามาพิจารณาด้วยก็จะสะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์ชัดเจนมากขึ้น กล่าวคือ ปัจจัยเกี่ยวกับคุณสมบัติส่วนตัว

ของผู้สมัครฯ สตรีและการให้ความช่วยเหลือแก่ท้องถิ่นและประชาชนนั้นจะมีอิทธิพลต่อชัยชนะในการเลือกตั้งมากกว่านโยบายและชื่อเสียงของพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสตรีสังกัด นั้นหมายความว่าประชาชนมีความคาดหวังต่อตัวบุคคลว่ามีความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของเขามากกว่าที่จะคำนึงถึงนโยบายของพรรคการเมืองในการพิจารณาเลือกตั้ง

ภายใต้บริบทของสังคมไทยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในประเด็นเรื่องอุปสรรค และปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีโดยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี ประการแรกเกิดจากตัวของสตรีเองที่ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง และขาดความตื่นตัวในทางการเมืองทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากการศึกษา วิชาชีพ ครอบครัว สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น อีกประการหนึ่งเกิดจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกของสตรีอันได้แก่ อิทธิพลของวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม กฎหมาย การเมืองการปกครอง เป็นต้น ในทางตรงกันข้าม ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีก็เกิดจากปัจจัยทั้งสองประการดังกล่าวเช่นกัน นั้นหมายความว่า ถ้าหากปัจจัยทั้งสองประการดังกล่าวนี้ไม่ได้ส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี ตัวอย่างถ้าสตรีมีโอกาสในการศึกษาสูง เพราะมีฐานะทางเศรษฐกิจดี โอกาสในการที่จะเข้าสู่บทบาททางการเมืองและการยกระดับสถานภาพทางสังคมของตัวนางก็มีสูงในทางตรงกันข้ามถ้าสตรีผู้นั้นมีการศึกษาต่ำ และมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีโอกาสที่จะเข้าสู่บทบาททางการเมือง และการยกระดับสถานภาพทางสังคมก็ต่ำลงไปด้วย ดังนั้นการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีมีโอกาสได้รับการเลือกตั้ง เข้ามามีบทบาททางการเมืองการปกครอง นั้นก็หมายความว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีส่วนใหญ่มีภูมิหลังที่เกี่ยวกับคุณสมบัติส่วนตัวของสตรี และพื้นฐานของครอบครัว เอื้ออำนวยต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี ดังรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะฉะนั้นในประเด็นนี้จึงสามารถที่จะยืนยันสมมุติฐานประการแรกที่กล่าวว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีส่วนใหญ่มีภูมิหลังที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองนั้นเป็นความจริงตามข้อมูลทั้งหมดที่ได้นำเสนอข้างต้น